

VANHUSTEN ASUNTOJEN KORJAUSAVUSTUSJÄRJESTEL- MÄN TOIMIVUUS

Esa Kirvesniemi

Opinnäytetyö
Toukokuu 2014
Rakennustekniikka
Rakennustuotanto

TAMPEREEN AMMATTIKORKEAKOULU
Tampere University of Applied Sciences

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Rakennustekniikan koulutusohjelma
Rakennustuotanto

Esa Kirvesniemi:
Vanhusten asuntojen korjausavustusjärjestelmän toimivuus

Opinnäytetyö 68 sivua, joista liitteitä 18 sivua
Toukokuu 2014

Tämä opinnäytetyö käsittelee vanhusten korjausavustusjärjestelmää sekä sen toimivuutta. Opinnäytetyössä tutkitaan korjausavustusjärjestelmän kehittämistarpeita ja järjestelmän vaikuttavuutta. Opinnäytetyössä keskitytään yli 65 -vuotiaisiin vanhuksiin sekä yli 80 -vuotiaiden erityisasematarpeisiin. Opinnäytetyön tulokset koostuvat pääasiassa Varsinais-Suomessa tehdystä vaikuttavuustutkimuksesta sekä vuoden 2014 korjausavustus-hakemuksien analysoimisesta.

Aihe tuli Vanhustyön keskusliitolta. Vanhustyön keskusliitto kehittää korjausneuvontaa koko vanhusväestöä palvelevaksi toiminnaksi ja pyrkii parantamaan avustusjärjestelmän kattavuutta. Opinnäytetyöllä havainnollistetaan korjausneuvontaa sekä avustusjärjestelmän toimivuutta.

Korjausavustusjärjestelmän toimivuudesta tuli ilmi kehitettäviä puolia ja toimivuuden parantamisesta saavutettavia taloudellisia etuja. Toimivuuden kannalta ratkaisevat tekijät havaittiin tulo- ja varallisuusrajoissa, eri asumismuotojen tukiehtojen eroissa sekä korjausneuvonta -palvelun tiedottamisessa.

Valtion vanhusten asuntojen korjausavustusjärjestelmän budjettiin on mahdollisesti tulossa korotuksia, mikä on positiivinen asia. Avustusten tavoitavuus on myös parantunut lähivuosina ja tiedotuksen parantamiseksi kuntiin perustetut vanhusneuvostot lisäävät vanhusten tiedon saantia.

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree programme in Construction Engineering
Building Production

Kirvesniemi, Esa:
Functioning of system of repair aids for elderly people

Bachelor's thesis 68 pages, appendices 18 pages
May 2014

This thesis deals with the system of repair aids for the elderly people, as well as the functionality of the system. This thesis examines the needs of development of the repair aids system and the effectiveness of the system. Thesis focuses over 65 year old people and the special needs of over 80 year old people. Results of the study consist mainly of the study of efficiency made in Southwest Finland, as well as the analysis of system of the repair aids applications of 2014.

Theme of thesis came from The Central Union for the Welfare of the Aged in Finland. The Central Union for the Welfare of the Aged develops home repair advice service and the coverage of the system. This thesis demonstrates home repair advice service and the functionality of the system.

From the functionality of system of repair and aids came to knowledge sides that can be developed and their financial profits for the society. Factors from the point of functionality were in the income and wealth limits, differences in housing form support conditions and informing about the home repair advice.

There might be coming improvements in the state government's budget of system of repair aids for elder people. The reach of aids is also improved in immediate years and improving the informing cities has founded elder councils to improve information receiving.

Key words: system of repair aids, efficiency, support conditions, home repair advice, central union for the welfare

Sisällys

1	JOHDANTO	7
1.1	Tausta	7
1.2	Tavoite.....	8
1.3	Rajaukset	8
2	TUTKIMUSMENETELMÄT	9
3	KEHITTÄMISTARPEIDEN TUTKIMINEN	10
3.1	Eri tahojen tuet yleisesti	11
3.2	Nykytilanne, mitä tukia vanhukset saavat	12
3.2.1	Vanhusväestön ja vammaisten avustus	12
3.2.2	Vammaispalvelulaki	13
3.2.3	Sotilasvammalaki.....	13
3.2.4	Järjestöjen avustukset.....	14
3.2.5	Kotitalousvähennys.....	14
3.2.6	Tarveharkintainen energia-avustus	14
3.3	Korjausavustukset 2014	15
3.3.1	Esteettömyys remontit/toiminnalliset korjaukset	20
3.3.2	Peruskorjaukset.....	20
3.4	Vähävaraisten tilanne	20
3.4.1	Projektin läpivienti ilman varallisuutta.....	21
3.4.2	Mahdolliset tuet ja lainat	21
3.5	Mikä on paras ratkaisu vanhukselle	21
3.5.1	Kustannustehokkuus	22
3.5.2	Mahdollisimman pitkään kotona asuminen	22
3.6	Korjausavustus.....	23
3.6.1	Mitä toimenpiteitä rahalla saa tehdä	23
3.6.2	Kuka tekee päätökset	23
3.6.3	Budjetin historia	23
3.6.4	Budjetti nyt	24
3.6.5	Budjetti tulevaisuudessa.....	24
3.6.6	Budjetissa pysyminen	25
3.7	Korjausneuvonta korjausavustuksen käytön opastuksessa.....	25
3.7.1	Korjausneuvojan tehtävä.....	25
3.7.2	Yhteydet avustustahoihin	26
4	AVUSTUSJÄRJESTELMÄN TARPEET TULEVAISUUDESSA	27
4.1	Vanhusväestön määrä 2000 - 2050	27
4.2	Vanhusväestön hoitojärjestelmä	27
4.3	Kotona asumisen kustannukset	28
4.3.1	Hoitoapu kotiin.....	28

4.4	Laitoshoidon kustannukset	29
4.5	Kotihoidon mahdollistavat tekniset ratkaisut	30
4.5.1	Sisäänkäynti.....	31
4.5.2	Kynnysten madaltaminen.....	32
4.5.3	Tukikahvat.....	32
4.5.4	Pesuhuone, wc ja sauna.....	33
4.5.5	Hissit	33
4.5.6	Oviaukot.....	34
4.5.7	Turvatekniikka.....	34
4.6	Vanhusten elintapojen huomioiminen.....	34
5	AVUSTUSJÄRJESTELMÄN VAIKUTTAUVUUS	36
5.1	Avustusremonttien vaikuttavuus.....	36
5.1.1	Riskien minimointi	36
5.2	Kotona pärjääminen	37
5.2.1	Mitkä sairaudet pystytään voittamaan remontoimisella	38
5.2.2	Fyysiset	38
5.2.3	Psyykkiset	39
5.2.4	Sosiaaliset.....	40
6	KORJAUSNEUVONNAN KEHITYSTARPEET.....	41
6.1	Korjausneuvonta	41
6.2	Mikä on korjausneuvojan rooli	41
6.3	Eri asumismuotojen tukiehtojen erot (pientalo/kerrostaloasukas).....	42
6.4	Mahdollinen erityisasematarve +80 -vuotiailla	43
7	TULOSTEN TARKASTELU.....	44
7.1	Kyselytutkimus	44
7.2	Kyselytutkimuksen toimivuus	44
8	YHTEENVETO	46
8.1	Tulosityhteenvedo.....	46
8.2	Johtopäätökset.....	46
8.3	Jatkotutkimus ehdotukset	47
	LÄHTEET	48
	LIITTEET.....	50

LYHENTEET JA TERMIT

TAMK	Tampereen ammattikorkeakoulu
op	opintopiste
IKÄ-Aske	Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelma
ARA	Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus
RAY	Raha-automaattiyhdistys

1 JOHDANTO

1.1 Tausta

Opinnäytetyö käsittelee vanhusten asuntojen korjausneuvontajärjestelmän toimivuutta. Tässä tapauksessa vanhukset luokitellaan yli 65-vuotiaisiin henkilöihin, jotka ovat oikeutettuja hakemaan ARAn vanhuksille suunnattua korjausavustusta ja ovat oikeutettuja saamaan Vanhustyön keskusliiton tarjoamaa korjausneuvonta palvelua.

Kataisen hallitus päätti syksyllä 2013 300 miljoonan euron leikkauksista laitoshoidon sektorilla vuoteen 2017 mennessä (Kunta-asiat hallituksen kehysriihessä 2014, 12). Jotta tämä olisi mahdollista, tarkoittaa se että vanhusten tulisi pärjätä kotonaan tilanteissa, jotka tällä hetkellä vaatisivat laitoshoidoa. Kotihoidon tarve kasvaa ja vanhusten asuntojen täytyy täyttää tekniset vaatimukset, mitkä edellyttävät kotona pärjäämisen.

Vuoden 2014 talousarvio puolestaan osoittaa, että asuntojen korjaus- ja energia-avustus budjetti pienenee vielä entisestään 7,5 miljoonaa euroa. Vuoden 2014 budjetti on siis 43 miljoonaa euroa (Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2014), kun vuoden 2013 budjetti oli 50,5 miljoonaa euroa (Valtiovarainministeriön budjettikatsaus 2013, 31). Asuntojen korjaus- ja energia-avustuksen määrärahat ovat pienentyneet. Tästä herää kysymys, riittävätkö määrärahat ehkäisemään laitoshoitokierteen ja parantamaan vanhusten elinoloja.

Vanhusväestön määrä on kasvussa, mikä tarkoittaa että potentiaalisia laitoshoitopaikkojen hakijoita on entistä enemmän (Tilastokeskus Väestöennuste 2012). Tämän vuoksi myös asuntojen määrä, joihin tarvitaan korjausavustusta, on suurempi. Valtion varoja pienennetään kyseisellä sektorilla ja avustuksen kohderyhmä kasvaa, mikä tarkoittaa että tuen piiriin pääsee yhä harvempi vanhus. Tämä lisää omakustanteisten remonttien ja yksityisten laitoshoitopaikkojen kysynnän kasvua.

1.2 Tavoite

Opinnäytetyön toimeksiantajana on Vanhustyön keskusliitto. Vanhustyön keskusliitto pyrkii opinnäytetyön avulla tuomaan esille vanhusten korjausavustusjärjestelmän toimivuutta ja kehitystarpeita.

Opinnäytetyön tarkoituksena on tuoda esille vanhusten saamia tukia korjausavustukseen erityisesti valtiolta, sekä tuoda esille tilastollisesti korjausavustus summia, joita vanhukset ovat saaneet korjausavustuksena 2014-vuoden hakukaudella. Tavoitteena on myös tuoda esille sitä väestöä, jonka avustaminen olisi yhteiskunnan kannalta hyödyllisintä.

1.3 Rajaukset

Opinnäytetyössä ei syvennyttä sotaveteraanien, sotainvalidien, invalidien tai sotaveteraanien leskien erikoisasemaan. Opinnäytetyössä ei syvennyttä myöskään alle 65-vuotiaiden henkilöiden avustuksiin tai etuisuuksiin.

2 TUTKIMUSMENETELMÄT

Opinnäytetyön tekemiseen käytettiin kyselytutkimusmenetelmää. Kyselytutkimus tehtiin Excel -pohjan avulla Vanhustyön keskusliiton korjausneuvojille.

Kyselytutkimuksen tarkoituksena on saada koottua tietyin perustein valitulta joukolta vastauksia samoihin kysymyksiin. Koska kyselytutkimuksessa käytetään useimmiten kyselylomaketta, tulee kyselyyn liittyvien muuttujien määrä ja sisältö olla tarkoin harkittu. Kyselyn kohteena olevien henkilöiden on pystyttävä vastaamaan jokaiseen kysymykseen yksiselitteisesti.

Kyselytutkimuksen lomakkeen suunnittelu kannattaa tehdä yhteistyössä kohderyhmän edustajan kanssa. Jokainen kyselylomake esikokeillaan sekä vastaajien tasolla että aineiston jälkikäsitteilyn kannalta, jotta epäselvät ja turhat kysymykset voidaan korjata tai poistaa ennen tutkimuksen suorittamista.

Lopullinen kyselylomake kannattaa pitää mahdollisimman lyhyenä ja yksinkertaisena. Raskaat ja vaikeaselkoiset lomakkeet aiheuttavat tuloksissa poikkeavuuksia. Taustatietoihin sekä henkilötietoihin liittyvät kysymykset pidetään niin vähäisenä kuin mahdollista, vain tarvittavia tietoja kysellään.

3 KEHITTÄMISTARPEIDEN TUTKIMINEN

Opinnäytetyön tekemiseen liittyi työssäoppimisjakso. Oppimisjakson aikana pääsin tutustumaan Vanhustyön keskusliiton korjausneuvontaan Pirkka-Hämeen korjausneuvojan, rakennusinsinööri Voitto Niskan opastuksella. Työssäoppimisjaksolla käytiin korjausneuvontakohteissa sekä tutustuttiin muihin korjausneuvojan työtehtäviin.

Tämänhetkinen tilanne on, että vain todella vähävaraiset vanhuksat saavat asuintoihinsa korjausavustusta. Korjausavustusta myönnetään hyvin harvoin vuokra-asuntoihin, mikä tarkoittaa, että vähävaraiset avustusta hakevat vanhuksat asuvat pääasiassa joko pientalossa tai asunto-osaakeyhtiössä. Järjestelmän heikkous on se, että korjausavustus prosentti on korkeintaan 70 %, mistä seuraa että todella vähävaraiset eivät pysty tekemään kallista remonttia ilman lainan tai rahoituksen hakemista. Ne henkilöt, jotka tulorajojensa tai varallisuutensa puolesta eivät ole oikeutettuja korjausavustukseen, joutuvat kustantamaan remontin itse. Tulorajat ovat tällä hakukaudella niin pienet, että suurin osa vanhuksista ei pääse tulorajojen alapuolelle. Keskiverto eläke vuonna 2013 oli 1 549 €. Miehen 1 760 € ja naisen 1 376 € (Eläketurvakeskus uutiset vuoden 2013 tiedot kokonaiseläkkeistä 2014). Vanhusten asuntojen korjausavustus tuloraja vuodelle 2014 on yksinasuvalla 1530 €/kk, ja pariskunnalla 2555 €/kk. Pariskunnista ja leskeneläkettä saavista vain pieni osa pääsee tulorajojen alapuolelle. (Vanhustyön keskusliiton korjausneuvonnan päällikkö Jukka Laakso 2014.)

Jotta korjausavustuksesta saataisiin useammalle vanhukselle mahdollinen, tulisi nykyisiä tulo- ja varallisuusrajoja nostaa, tai keksiä uusia ratkaisuja varallisuuden määrittämiselle.

Vanhustyön keskusliiton tarjoama ilmainen korjausneuvonta vanhuksille on suuri apu vanhusten asuntojen ongelmakohtiin. Haasteena on korjausneuvonnasta tiedottaminen vanhuksille. Osa vanhuksista on niin syrjäytyneitä, etteivät he saa tietoa kyseisestä palvelusta sosiaalisen median kautta. Vanhustyön keskusliiton korjausneuvojat käyvät eri paikkakuntien tilaisuuksissa esittelemässä työnkuvaansa ja työtään, jolloin kunnille jää vastuu tiedottaa oman kunnan vanhuksille esittelytilaisuuksista. Tieto liikkuu myös vanhusten välillä, kun onnistuneista remonteista kerrotaan toisille ikätovereille. 1.1.2014 tuli voimaan laki, joka määrää vanhusneuvoston asetettavaksi kunnissa (Kunnat.net Vanhusneuvostot 2013). Vanhusneuvoston tehtävä on pitää huolta siitä, että

kunnan asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan. Vanhusneuvostot lisäävät tiedotusta kunnan vanhuksille myös korjausavustuksesta.

3.1 Eri tahojen tuet yleisesti

ARA myöntää korjausavustuksia kaikille ikäluokille. Näitä avustuksia ovat pientalojen harkinnanvarainen energia-avustus, esteettömyysavustus, hissiavustus, käynnistysavustus perusparannukseen sekä terveyshaitta-avustus. (ARA Rahoitus Avustukset 2014.)

Esteettömyysavustuksella tarkoitetaan avustusta liikkumisesteen poistamiseen. Avustusta voivat hakea liikuntarajoitteiset, joille mahdollistetaan pääsy asuinrakennukseen, siinä oleviin asuntoihin tai muihin tiloihin.

Tavoitteena on saada esteetön kulku rakennuksen ulkopuolelta rakennukseen tai siinä oleviin asuntoihin tai yhteistiloihin. Rollaattoria ja pyörätuolia käyttävillä on oltava esteetön kulkumahdollisuus rakennuksessa.

Esteettömyysavustuksen määrä on enintään 50 % hyväksytyistä korjauskustannuksista.

Hissiavustusta myönnetään kerrostaloihin, joissa ei ole ennestään hissiä. Avustuksen määrä on enintään 50 % hyväksytyistä korjauskustannuksista. Vuonna 2005 Suomessa oli 50 000 hissitöntä kerrostaloa, jossa on vähintään kolme kerrosta. Osa kunnista myöntää lisäavustusta hissien rakentamiselle. Esimerkiksi Tampereen kaupunki myöntää 15 % lisäavustuksen ja Helsingin kaupunki myöntää 10 % lisäavustuksen hissien rakentamiselle.

Käynnistysavustusta asuntojen perusparannukseen voivat saada asunto-osakeyhtiöt, vuokratyhtiöt ja asumisoikeustalot. Avustusta myönnetään enintään 10 % hyväksytyistä kustannuksista.

Avustusta terveyshaitan poistamiseen voivat hakea ruokakunnat, joilla on kosteus- tai homevaurio ympärivuotisesti asuttavassa asuinrakennuksessa tai asunnossa. Avustuksen myöntäminen edellyttää, että ruokakunta on joutunut asuntonsa terveyshaittojen vuoksi suuriin taloudellisiin vaikeuksiin ilman itse aiheutettua syytä. Suuret taloudelliset vaikeudet määritellään ruokakunnan varallisuuden, tulojen ja menojen mukaan suhteutettuna korjauskustannuksiin.

Korjaustoimenpiteiden on oltava laajat, kustannuksiltaan vähintään 7000 euroa ja avustuksen määrä on enintään 70 % hyväksytyistä kustannuksista.

3.2 Nykytilanne, mitä tukia vanhukset saavat

Vanhusten korjausavustus on avustus ruokakunnille, jotka pääsevät tulo- ja varallisuusrajojen alapuolelle. Tämä on tuki, joka on helpoiten haettavissa ja on eniten haettu avustus yli 65-vuotiailla. Taloudet, jotka eivät ole oikeutettuja korjausavustukseen tulo- tai varallisuusrajojensa puolesta, voivat hakea kotitalousvähennystä. (ARA 2014.)

Vaikeasti vammautuneet vanhukset ovat oikeutettuja myös vammaispalvelun kautta saatavaan avustukseen. Vammaispalvelun kautta haettaessa tuen saamiseen vaikuttaa pelkästään henkilön vammautumisasaste.

Sotainvalidit ja sotainvalidien puoliset ovat oikeutettuja sotilasvammalain mukaisiin etuihin.

3.2.1 Vanhusväestön ja vammaisten avustus

Vanhusväestö saa edellä mainittujen avustusten lisäksi korjausavustusta. Vanhusten korjausavustuksen saamiseksi täytyy olla vähintään 65-vuotias sekä päästä alle tulorajojen, jotka ovat seuraavan taulukon mukaiset:

Asunnossa asuvan ruokakunnan pysyvät yhteenlasketut bruttokuukausitulojen enimmäismäärät (VNA 3 §) ovat:

Henkilöluku	1	2	3	4
Tulot (brutto) €/kk	1530	2555	3410	4345

Kuva 1. Tulorajat vuonna 2014 vanhusväestölle

Rintamaveteraaneille ja rintamaveteraanien leskille sovelletaan seuraavan taulukon mukaisia tulorajoja:

Henkilöluku	1	2	3	4
Tulot (brutto) €/kk	1990	3320	4435	5650

Kuva 2. Tulorajat vuonna 2014 sotaveteraaneille, sotainvalideille ja sotaveteraanien leskille

Tulorajojen lisäksi avustuksen saaminen edellyttää, että varallisuutta ei saa olla suoritetun remontin jälkeen yli 10 000 € ruokakunnan asukasta kohden. Varallisuuteen ei lasketa asuntoa, autoa, tai omassa käytössä olevaa kesämökkiä. Varallisuuteen lasketaan osakkeet, kiinteistöt sekä rahavarat pankkitileillä. Avustuksen saaminen edellyttää vähintään viiden vuoden asumista avustetussa asunnossa. Mikäli asukas muuttaa ennen viiden vuoden kulumista, tulee avustuksen hakijan maksaa avustettu summa takaisin. (ARA 2014.)

3.2.2 Vammaispalvelulaki

Vammaispalvelulaki, eli laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista, tarjoaa apua kotona pärjäämiseen niille vanhuksille, jotka ovat vaikeasti vammautuneet. (Finlex Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja toiminnoista 2014.)

ARAN tukien lisäksi ruokakuntaan voi saada avustusta vammaispalvelusta, jos ruokakuntaan kuuluu vaikean vamman omaava henkilö. Vammaispalvelun palveluita voi saada vain lääkärintodistuksen perusteella eikä siihen vaikuta varallisuus eivätkä tulot. Vammaispalveluiden myöntämät varat tulevat kunnalta ja kunnissa ollaan yleensä hyvin tarkkoja kenelle vammaispalvelun kautta myönnetään varoja, koska budjetti on tiukka. Korjaustoimenpiteitä ei osata arvostaa pitkän tähtäimen suunnitelmassa riittävästi. Vammaispalvelun kautta saatu avustus ajaa korjausavustuksen edelle. Tämä tarkoittaa sitä, että ensisijaisesti haetaan tukea vammaispalvelun kautta, jos siihen on oikeus. Vammaispalvelun kautta saadut tuet ja avustukset eivät näy vanhusten korjausavustustilastoissa.

3.2.3 Sotilasvammalaki

Sotilasvammalaki palvelee sotainvalideja sekä ennen 1.1.1991 asepalveluksessa vammautuneita ja sairastuneita. Henkilöillä, joiden invaliditeettiprosentti on vähintään 10 %, on mahdollisuus saada korvausta asunnon muutostöistä sekä asuntoon kuuluvista laitteista ja välineistä. (Sotilasvammalain mukaiset korvaukset 2014.)

Vuonna 2014 muutostöiden korvattavuuden yläraja oli 12 875 euroa ja asunnonmuutostöiden sekä peruskorjausten yhteinen enimmäiskorvaus oli 23 700 euroa (Voitto Niska). Sotilasvammalain nojalla saadut avustukset menevät vammaispalvelun ja korjausavus-

tuksen edelle. Tämä tarkoittaa sitä, että henkilö joka kuuluu sotilasvammalain piiriin, hakee avustusta ensisijaisesti sotilasvammalain kautta.

3.2.4 Järjestöjen avustukset

Sotaveteraaneilla sekä sotainvalideilla on mahdollisuus saada erilaisten järjestöjen tai yhdistysten kautta etuisuuksia. Järjestöjen kautta saadut etuudet edellyttävät yleensä järjestöön kuulumista sekä hyvin pieniä tuloja. Etuudet ovat muutamia satoja euroja ja niitä voidaan hakea korjaustyön valmistuttua. (Jukka Laakso 2014.)

3.2.5 Kotitalousvähennys

Kotitalousvähennys on verotuksessa tehtävä vähennys. Kotitalousvähennystä saa kotona teetetystä työstä. Rakennusmateriaaleista ei saa kotitalousvähennystä. Suuruus on maksimissaan 2400 euroa henkilöä kohden. Kotitalousvähennystä ei myönnetä jos henkilö saa muita avustuksia, tarveharkintaista energia-avustusta lukuun ottamatta. (Vero Henkilöasiakkaat Kotitalousvähennys 2014.)

3.2.6 Tarveharkintainen energia-avustus

Pientalojen harkinnanvaraista energia-avustusta voi hakea laite- ja materiaali-investointeihin, joilla parannetaan energiataloutta ja vähennetään energiankäytöstä aiheutuvia päästöjä sekä lisätään uusiutuvien energianmuotojen käyttöä. Avustusta voidaan myöntää yksityishenkilöille, joilla on ympärivuotisessa, omassa asuinkäytössä oleva pientalo.

Tulo- ja varallisuusrajat ovat samat kuin korjausavustusta haettaessa.

Energia-avustuksen määrä on enintään 25 % hyväksytyistä korjauskustannuksista. Tarveharkintainen energia-avustus eroaa muista avustuksista siten, että sitä voi hakea samanaikaisesti kotitalousvähennyksen kanssa. (ARA 2014.)

3.3 Korjausavustukset 2014

Seuraavat tulokset ovat 12:a korjausneuvojalta. Etelä-Karjalan, Kymenlaakson sekä Satakunnan maakuntien tiedot puuttuvat.

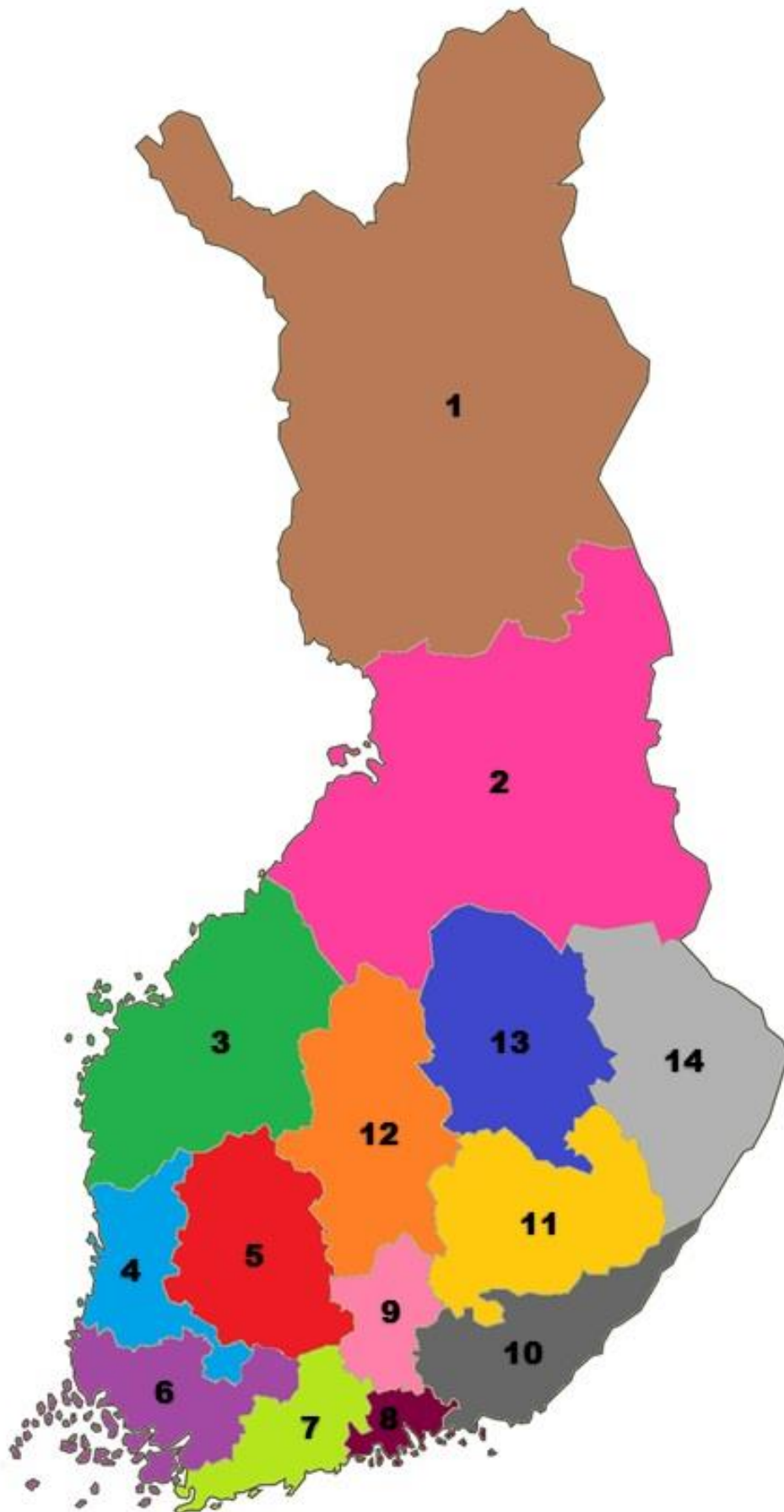
Vuoden 2014 ARA korjausavustushakemuksista on kerätty tietoa jokaisen maakunnan korjausneuvojalta Excel -taulukolla (Liite 1 kuva 1). Taulukolla pyrittiin keräämään seuraavat tiedot korjausavustushakemuksista: rakennuksen paikkakunta, talon rakennusvuosi, onko taloa peruskorjattu ja minä vuonna, hakijan ikä, pientalo ja kerrostalo - jakauma sekä kustannusarvio. Taulukolla kerättiin myös lista toimenpiteistä, joita asunnossa tullaan tekemään.

Taulukolla pyrittiin listaamaan sekä avustusta saavien asukkaiden tietoja että avustuksen ulkopuolelle joutuvien asukkaiden tietoja. Avustuksen ulkopuolelle jäävien tietojen tarkkuudessa voi olla heittoa, koska asukkaiden reaktio avustuksen ulkopuolelle jäämisestä on vaihtelevaa. eikä täten tietoja keritä aina ottamaan. Avustuksen ulkopuolelle jäävien tietoja on myös hankala kerätä jos ei sovita erikseen kotikäyntiä eikä kotikäyntiä suoriteta, jos asukas ei ole halukas korjausneuvonnan opastukseen.

ARA korjausavustushakemuksista on kerätty tietoa, että saataisiin tietoa tyypillisimmistä toimenpiteistä sekä kustannuksista toimenpiteille. Tarkoituksena on myös havainnollistaa avustuksen ulkopuolelle jääneiden asukkaiden potentiaalia.

Ongelmia Excel -taulukon tekemisessä oli esimerkiksi taulukon muotoilu siten, että se olisi mahdollisimman helppo täyttää ja ettei täyttämisenä olisi tulkinnanvaraisuuksia. Tavoitteena oli myös kerätä niin laaja toimenpiteiden valikoima, ettei ”muu” kohtia tulisi kuin korkeintaan 10 %. Excel -taulukon täyttämiseen oli erikseen täyttöohje, jolla pyrittiin välttämään tulkinnanvaraisuuksia.

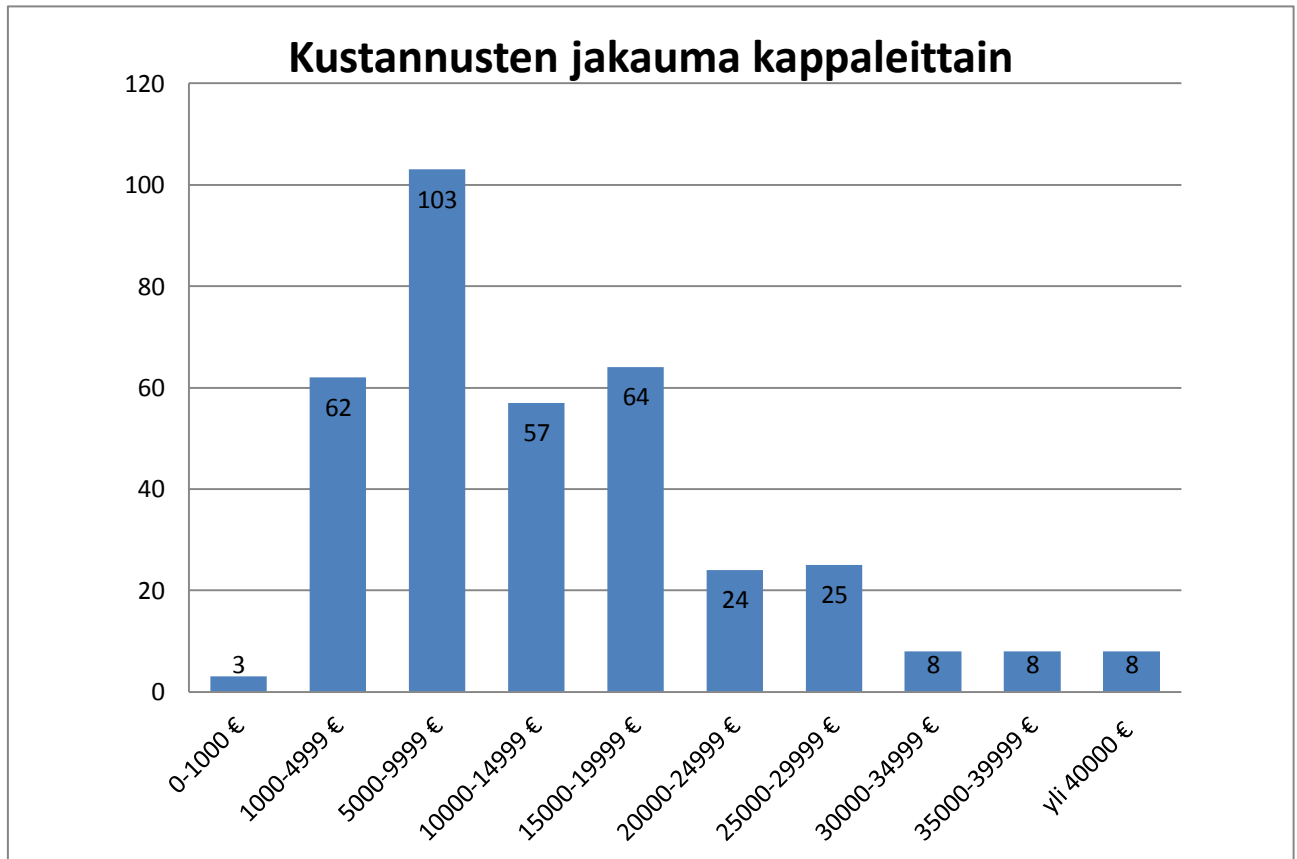
Hakemusten jakauma korjausneuvojen toiminta-alueittain

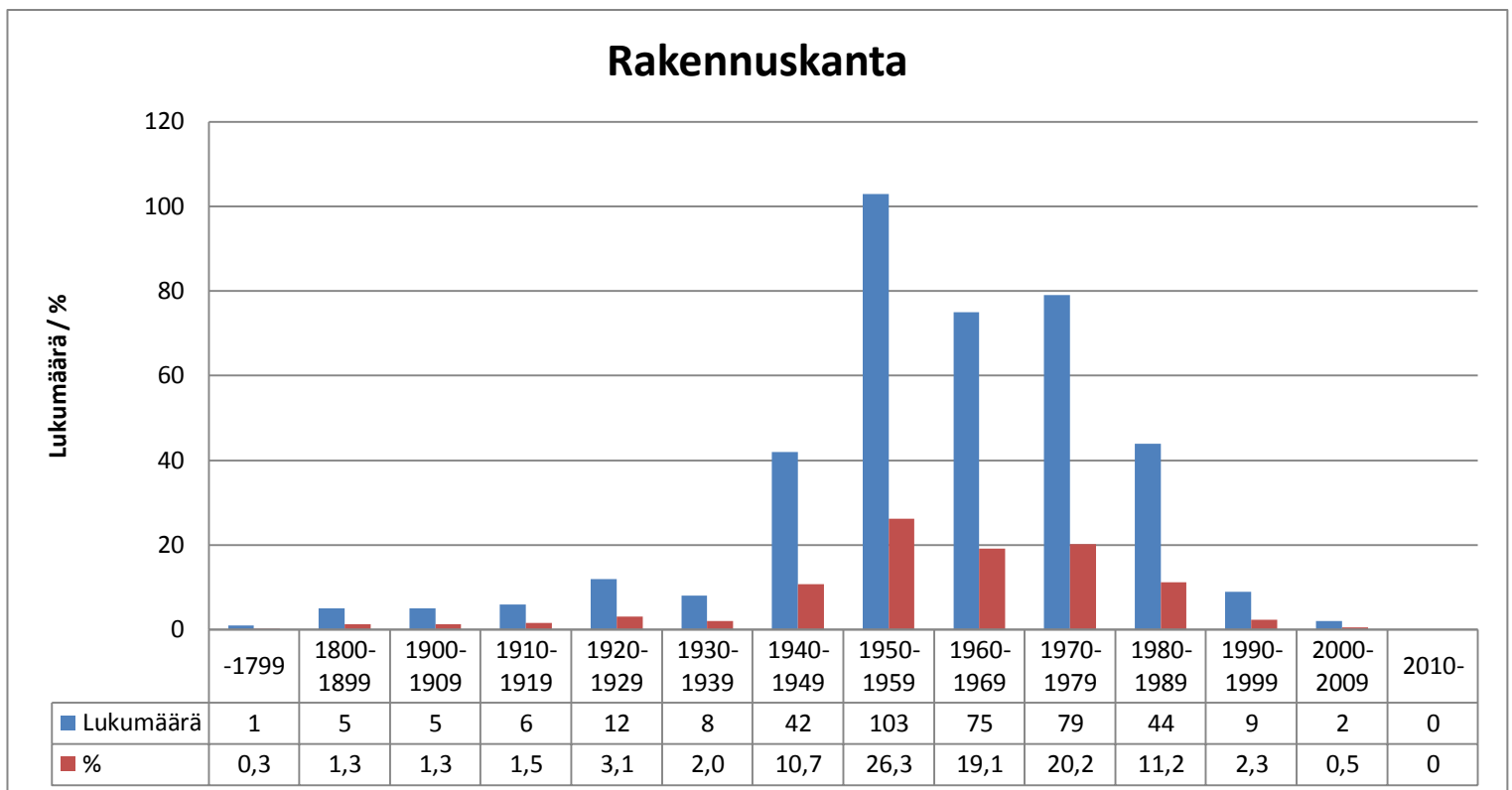
Kuva 3. Vanhustyön keskusliiton korjausneuvojen toimialueet

		Määrä	Määrä %	Kustannusarvio	Keskiarvo	Pientaloja	Kerrostaloja
1	Lappi	22	5,5	491250	22329,5	21	1
2	Pohjois-Pohjanmaa, Kainuu	79	19,8	1259090	15937,8	70	9
3	Etelä-Pohjanmaa	24	6,0	308490	12853,8	21	3
4	Satakunta	0	0,0	0			0
5	Pirkka-Häme	30	7,5	285263	9508,8	27	3
6	Varsinais-Suomi	36	9,0	425717	11825,5	24	12
7	Länsi-Uusimaa	8	2,0	97668	12208,5	7	1
8	Itä-Uusimaa	21	5,3	249222	11867,7	15	6
9	Päijät-Häme	58	14,6	714810	12324,3	42	16
10	Etelä-Karjala, kymenlaakso	0	0,0	0			0
11	Suur-Savo	27	6,8	439716	16285,8	25	2
12	Sisä-Suomi	49	12,3	525466	10723,8	49	0
13	Pohjois-Savo	29	7,3	338733	11680,4	21	8
14	Pohjois-Karjala	15	3,8	241000	16066,7	13	2

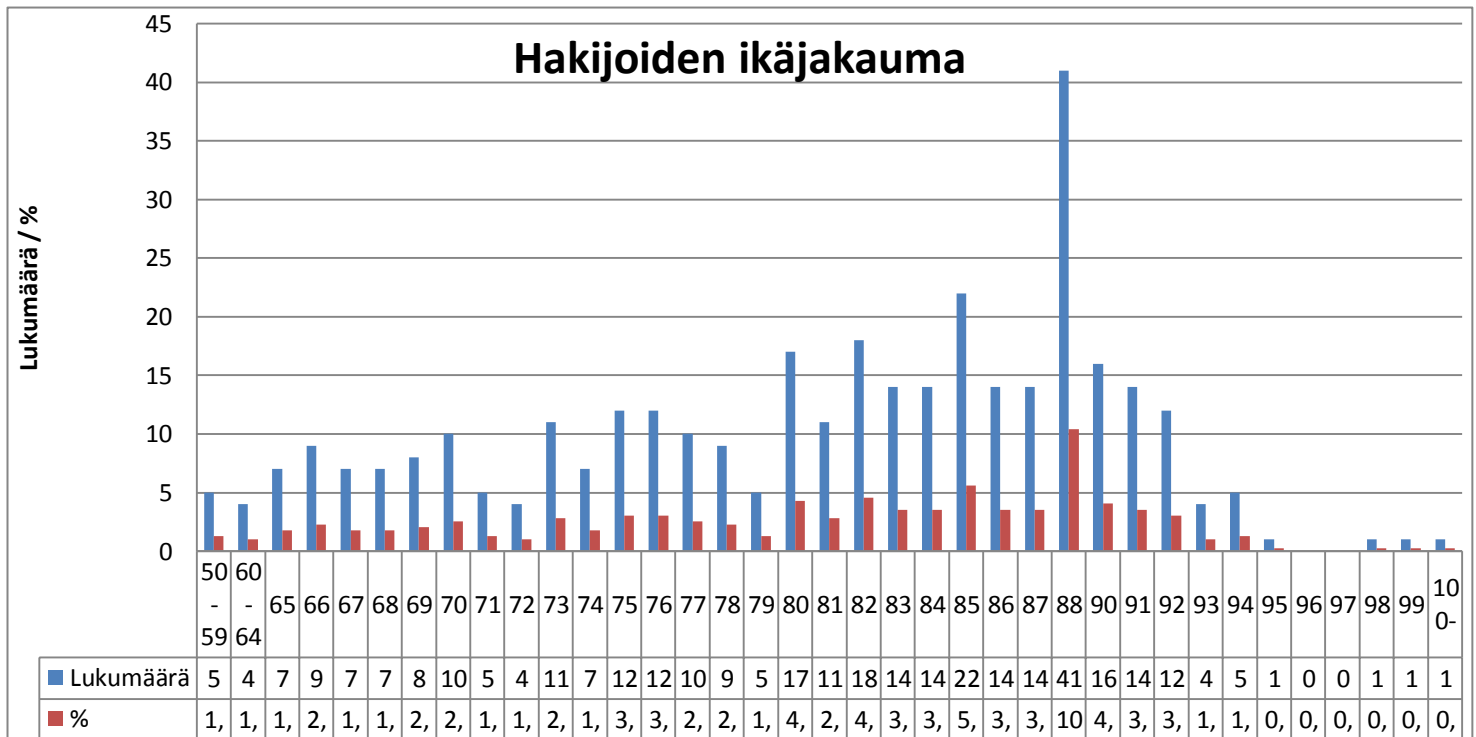
Kuva 4. Taulukosta nähdään alueittain korjausavustushakemuksien kappalemäärä ja määrä prosentuaalisesti kaikista hakemuksista, kustannusarvio, kustannusarvion keskiarvo maakunnittain sekä pientalo ja kerrostalo -jakauma. Määrällisesti ja rahallisesti suurin osa hakemuksista sijoittuu Pohjois-Pohjanmaa, Kainuu -alueelle. Pohjois-Pohjanmaa, Kainuu on suuri maakuntakokonaisuus jossa yleinen tulotaso on matala, mikä johtaa suureen määrään hakemuksia. Suuri vaikutus on myös kyseisen alueen korjausneuvojalla, joka on tunnettu työtahdistaan ja hyvästä maineestaan. Maakuntien kustannusarvioiden yhteissumma on 5 376 425 € ja korjauskohteiden lukumäärä on 398 kappaletta. Kustannusarvioiden keskiarvo on 13 634 €.

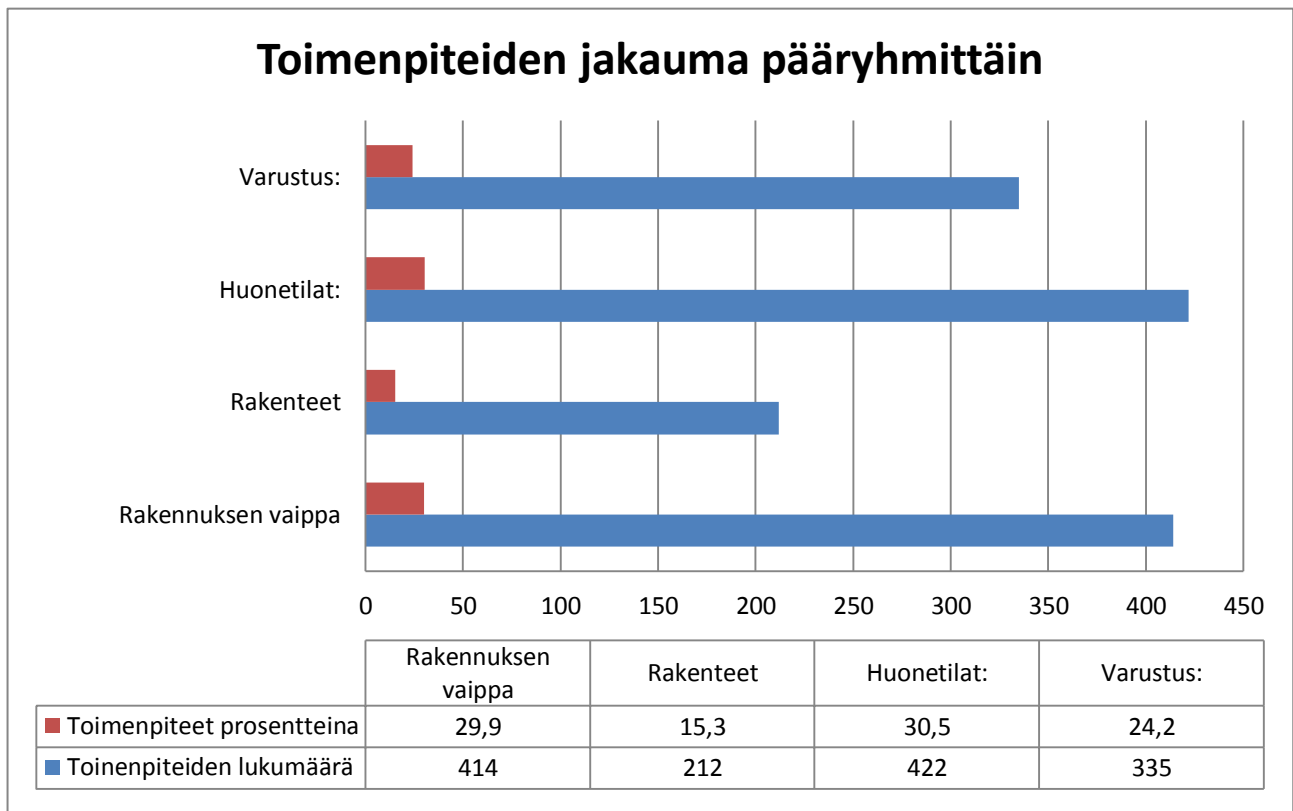
Kuva 5 Kustannusarvioita on 500 - 59 500 € väliltä. Suurin osa hakemuksista sijoittuu 1000 - 20 000 € (79,01 %) väliin. Suurin huippu on 5 000 - 10 000 € (28,45 %).

Kuva 6. Hakemuksissa asuntojen rakennusvuodet vaihtelivat vuosien 1663 - 2005 välillä. Tieto rakennusvuodesta oli 392:a hakemuksessa. Vanhin asunto oli rakennettu vuonna 1663 ja uusin vuonna 2005. Suurin osa oli rakennettu vuosien 1940 - 1989 välillä (343 kpl, 87,5 %). Suurin huippu löytyi vuosien 1950 - 1959 väliltä (103 kpl, 26,3 %). 398:sta asunnossa peruskorjauksia on tehty yhteensä 106 kappaletta.

Kuva 7. Hakijoiden ikä vaihteli 53 ja 101 -vuotiaiden välillä. Suurin osa hakijoista oli 65 - 94 -vuotiaita (339 kappaletta, 86 %). Suurin huippu oli 88-vuotiaissa, joita oli yhteensä 41 kappaletta eli 10,4 %.

Kuva 8. Pääryhmistä eniten toimenpiteitä tehtiin huonetiloihin (422 kpl, 30,5 %). Toiseksi eniten toimenpiteitä tehtiin pääryhmään Rakennuksen vaippa (414 kpl, 29,9 %). Yhteensä toimenpiteitä kertyi kaikista korjausavustushakemuksista yhteensä 1 383.

3.3.1 Esteettömyys remontit/toiminnalliset korjaukset

Toiminnalliset korjaukset ovat niitä korjauksia, jotka suoranaisesti helpottavat arkea kotona. Näitä ovat mm. sisäänkäynnin luiskat, hissit, pesuhuoneen sekä wc:n korjaukset kuten ammeen poisto ja korkeamman pytyn asentaminen, saunan kiukaan vaihto sellaiseen jossa säätimet ovat päällä, oviaukkojen laajennukset, kynnysten poistamiset, valaistuksen parantaminen ja turvallisuustekijöiden kuten paloturvallisuuden parantaminen.

3.3.2 Peruskorjaukset

Peruskorjaus tarkoittaa suhteellisen suurta hanketta, jossa korjataan tai uusitaan kiinteistön olemassa olevia rakenteita, rakennusosia, kalusteita, varusteita, järjestelmiä ja laitteita. Peruskorjaustöitä ovat mm. vesijohtojen ja viemäreiden uusiminen tai korjaaminen, keittiön uusiminen, lämmitysjärjestelmän uusiminen, hormien korjaaminen, vesikaton uusiminen, ikkunoiden uusiminen, maalaustyöt ja rakennusvirheiden korjaaminen.

3.4 Vähävaraisten tilanne

Varallisuudesta puhuessa täytyy muistaa, että vaikka omistaisi kiinteistön tai metsäpalsataa jossakin, ei se välttämättä ole tälle henkilölle konkreettista omaisuutta. ARA luokittelee nämä kuitenkin varallisuudeksi mikä saattaa estää korjausavustuksen saamisen. Esimerkkinä pariskunta, joka omistaa noin 50 000 euron arvoisen tontin, joka on suunniteltu annettavaksi perintönä lapsenlapsille. Jos korjauskustannukset jäävät alle 20 000 euron, eivät he ole oikeutettuja korjausavustukseen, vaikka heillä ei olisi pankkitilillä senttiäkään. Jos korjaustoimenpiteitä taas tehtäisiin yli 30 000 euron edestä, mikä oikeuttaisi korjausavustukseen, ei heillä olisi millä maksaa omaa osuutta korjaustoimista myymättä perinnöksi tarkoitettua tonttiaan.

Paljon on vanhuksia, jotka elävät hyvin pienillä tuloilla ja omaisuudella. He ovat oikeutettuja kooltaan pienistä suuriin remontteihin, mutta hinta tulee hyvin nopeasti määräväksi tekijäksi. Vanhukset, joilla on suuret lääkekulut ja pienet eläkkeet, alkavat hyvin nopeasti karsia korjaustoimenpiteistä pelkästään sillä syyllä, ettei heillä ole varaa niihin. Usein kuitenkin juuri nämä pienituloiset vanhukset ovat niitä, jotka tarvitsisivat kriittisesti korjaustoimenpiteitä asuinnoissaan, jotta he voisivat asua siellä turvallisesti ja välttää laitoskierrettä.

3.4.1 Projektin läpivienti ilman varallisuutta

Remontin laajuuteen vaikuttaa vanhusten varallisuus ja se, voidaanko tai halutaanko ottaa lainaa kyseistä remonttia varten. Monesti aloitetaan karsimalla jopa välttämättömistä korjaustöistä, jos näyttää siltä, että kustannukset kasvavat ja pääomaa ei ole. Usein juuri nämä vanhukset tarvitsevat suuria korjaustöitä pärjätäkseen asunnoissaan.

3.4.2 Mahdolliset tuet ja lainat

Vanhukset joilla ei ole varaa suorittaa remontejaan, joutuvat usein ottamaan lainaa pystyäkseen suorittamaan remontin. Korjausavustus maksetaan vasta, kun korjaustyöt on suoritettu ja urakan hinta on kokonaisuudessaan tiedossa. Tämä tarkoittaa sitä, että vanhuksella on oltava varaa maksaa urakan kokonaishinta urakoitsijalle ennen kuin vanhus saa avustukset omalle tililleen.

On olemassa lainamahdollisuus, jossa vanhuksen omistama kiinteistö toimii lainan takauksena. Periaatetasolla laina on hyvä tilanteissa, jos vanhuksella ei ole muita lainan takaajia tai jos vanhus ei halua muita lainan takaajia.

On olemassa myös ruokakuntia, joilla on juuri sen verran omaisuutta, ettei korjausavustuksen saamiseen ole mahdollisuutta, vaikka tulot olisivat hyvin pienet.

3.5 Mikä on paras ratkaisu vanhukselle

Korjausratkaisun tulisi olla sellainen, millä on positiivinen vaikutus vanhuksen elinympäristöön. Positiivisia vaikutuksia tulee esteettömyydestä, turvallisuudesta ja arkielämän helpottamisesta. Suurin osa vanhuksista haluaa asua kotonaan niin pitkään kuin mahdollista, joten sitä tukevat toimenpiteet ovat yhteiskunnan ja vanhuksen kannalta paras ratkaisu.

Vanhuksella täytyisi olla valinnanvaraa asumismuotoonsa. Kun hoitopaikkojen määrä typistetään hyvin pieneksi, tulee vanhukselle sekä omaishoitajalle tunne, että heitä pyritään pitämään väkisin kotona, kun paikan saanti palvelutalosta on lähes mahdotonta. Vanhusten asuntojen remontointi vanhusten tarpeita vastaaviksi, vähentää palvelutalopaikkojen tarvetta. Remontoimalla remontin tarpeessa olevan vanhuksen asunto, annetaan palvelutalopaikka niille, jotka sitä kriittisesti tarvitsevat.

3.5.1 Kustannustehokkuus

Korjaustoimenpiteitä suunniteltaessa nousee esiin varsinkin vähävaraisissa talouksissa tilanteita, ettei ole varaa tai halua panostaa remonttiin niin paljon kuin olisi tarpeellista. Hyvin harva vähävarainen lähtisi edes keskustelemaan korjausmahdollisuuksista, jos korjausneuvonta ei olisi asiakkaille ilmaiseksi tarjottava palvelu. Myönteinen asia korjaussuunnitelmaa tehdessä on myös se, että mitään päätöstä ei suunnitteluvaiheessa tarvitse tehdä. Korjausneuvojan kanssa tehdyllä suunnitelmalla lasketaan remontin hinta-arvio, jonka avulla voidaan varata vuotuisesta budjetista kyseinen rahasumma remontille. Remonttia ei siis ole pakko tehdä vaikka korjaussuunnitelma tehtäisiin.

Korjaussuunnitelmaa tehdessä tulisi ottaa huomioon tarpeellisimmat korjaustarpeet niin, että asiakkaalle jää halu myös tehdä kyseinen remonti. On hyödytöntä ehdottaa vanhuksille korjaustoimenpiteitä, joihin heillä ei ole varaa tai suoranaista tarvetta, koska niitä ei tulla toteuttamaan.

Kokonaiskustannuksiin vaikuttavat käytettävät urakoitsijat, materiaalit sekä tuotteiden merkit. Korjausneuvojat ovat vuosien kokemuksella listanneet luotettavia urakoitsijoita kunnissaan, joilla he harjoittavat korjausneuvontaa. Tämä helpottaa korjausneuvojan työtä monella tavalla. Korjausneuvoja kilpailuttaa luotettavia urakoitsijoita, koska hän tietää että aikaisempien kohteiden perusteella hän pystyy luottamaan urakoitsijan ammattitaitoon sekä kykyyn työskennellä vanhusten asunnoissa. Tuotevalmistajia on useita, mutta muutama merkki valikoituu aina hinta-laatusuhteeltaan vanhusten asuntojen remonteihin. Muutamilla valmistajilla on tuotteita, jotka on suunniteltu esteettömyyksen näkökulmasta. Tuotemerkkejä valittaessa tulee huomioida se, että merkistä ei kannata maksaa.

3.5.2 Mahdollisimman pitkään kotona asuminen

Korjaustoimenpiteillä pyritään aina siihen, että vanhusten asunnoissa olisi inhimillistä asua, huomioiden vanhusten iän ja terveyden tuomat rasitteet. Korjausavustukseen panostaminen on siis erityisen tärkeää, koska vanhuksille on mielekkäintä asua kotona ja yhteiskunnalle se on myös edullisinta. Jokainen korjausratkaisu, jolla saavutetaan van-

hukselle sellaiset olot että hän pystyy välttämään laitostumisen, maksaa itsensä moninkertaisesti takaisin.

3.6 Korjausavustus

Tärkein ja yleisin tuki yli 65-vuotiaalle väestölle on ARAn myöntämä korjausavustus. Korjausavustushakemusten tekemisessä avustavat Vanhustyön Keskusliiton korjausneuvojat, sekä tiettyjen kuntien korjausneuvojat. Korjausavustusta voi hakea vuosittain ja haku-aika päättyy maaliskuun ja huhtikuun taitteessa. Korjausavustuksen määrä on 40 – 70 % hyväksytyistä korjauskustannuksista. Korjausavustuksen saaminen edellyttää että pääsee tulo- (kuvat 1 ja 2) sekä varallisuusrajojen alapuolelle.

3.6.1 Mitä toimenpiteitä rahalla saa tehdä

Korjausavustusta voi käyttää olemassa olevien asuntojen kunnostukseen ja remontoimiseen. Pieniä poikkeuksia saatetaan tehdä, jos asunnossa ei ole suihkutiloja, eikä niitä ole mahdollista rakentaa nykyiseen rakennukseen. Silloin saatetaan saada poikkeuslupa asunnon laajentamiseen siten, että peseytymistilat saadaan rakennettua. Pääsääntöisesti jos remontin kustannukset nousevat niin paljon, että samalla rahalla saataisiin tehtyä uutta, ei korjausavustusta myönnetä. Tyypillisiä korjaustoimenpiteitä ovat toiminnalliset korjaukset ja peruskorjaukset. Korjauskustannusten täytyy olla kohtuulliset ja yli 30 000 € kustannuksista korjausneuvoja tekee lisäselvityksen (Voitto Niska).

3.6.2 Kuka tekee päätökset

Korjausavustushakemukset lähetetään hakijan asuinkunnalle, josta lähetetään korjausavustushakemusten yhteismäärän summa eteenpäin ARAlle. ARA myöntää korjausavustuksia maksimissaan vuotuisen korjausavustusbudjetin maksimisumman mukaan. ARAn päätökset valmistuvat kesäkuussa, mistä kunnat ilmoittavat asiakkaalle myönnetty korjausavustukset.

3.6.3 Budjetin historia

Vuosina 1993 - 2007 toimi Valtion asuntorahasto -niminen valtion keskusvirasto (ARA), joka myönsi asumiseen liittyviä avustuksia sekä valvoi omitusasuntolainojen

valtioneuvostonjärjestelmää. Vuoden 2008 alusta Valtion asuntorahasto -virasto muutti nimeään Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskukseksi. (ARAn esittely Tarina.)

Vuonna 2011 asuntojen korjaus, energia- ja terveyshaitta-avustuksiin myönnettiin 90,5 miljoonaa euroa. Vuoden 2011 keskeisimmät tukikohteet olivat kerros- ja rivitalojen energiatehokkuuden parantaminen, uusiutuvaan energiaan siirtyminen sähkö- ja öljylämmitteisissä asuintaloissa sekä hissien rakentaminen. (Budjettikatsaus 2011, 26.)

Vuonna 2012 avustuksiin osoitettiin yhteensä 70,5 miljoonaa euroa, josta 15 miljoonaa euroa oli suhdanneperustein myönnettyjen avustusten maksatuksia. Vuoteen 2011 verrattuna avustustaso oli 35 miljoonaa euroa pienempi. (Budjettikatsaus 2012, 28.)

Vuonna 2013 asuntojen korjaus- ja energia-avustuksiin osoitettiin 50,5 miljoonaa euroa (Budjettikatsaus 2013, 31).

Painopisteet olivat hissien rakentaminen sekä vanhusten ja vammaisten asuntojen korjaaminen. Avustustaso pieneni vuoteen 2012 verrattuna 5 miljoonaa euroa. Vuoden 2013 budjetista vanhusten korjausavustuksiin osoitettiin 10 miljoonaa euroa (ARAn johtava ylitarkastaja Hanna Koskela 2014).

3.6.4 Budjetti nyt

Vuonna 2014 asuntojen korjaus- ja energia-avustuksiin osoitetaan 43 miljoonaa euroa, sekä ikäihmisten asumisen kehittämisen toimenpideohjelman toimenpanoon osoitetaan lisäpanostuksia (Ympäristöministeriön ehdotus hallinnonalan vuoden 2014 talousarvioksi). Avustusten määrä on 7,5 miljoonaa euroa edellisvuotta matalampi. Vanhusten korjausavustuksen osuus budjetista on vuonna 2014 13 miljoonaa euroa (Jukka Laakso). Vuodelle 2015 on suunnitteilla vanhusten korjausavustuksen osuudeksi 15 miljoonaa euroa (Hanna Koskela 2014).

3.6.5 Budjetti tulevaisuudessa

Asuntojen korjaus-, energia-, ja terveyshaitta-avustusten budjetti on pienentynyt lähi-vuosina. Vanhusten osuus budjetista on kasvanut, mutta keskieläkkeeseen perustuva tuloraja sekä 10 000 euron varallisuusraja seuloivat suuren osan vanhuksista, ettei hakijakunta välttämättä pysty hyödyntämään koko budjettia. Koska vanhuksia pyritään pi-

tämään mahdollisimman pitkään kotonaan, on rajoihin tultava muutoksia tai keksittävä muita järjestelmiä, millä pitää vanhusten kotiolot inhimillisinä. Budjettia sekä tulorajoja kasvattamalla saataisiin panostettua vanhusten korjausavustuksiin ja näillä vähennettäisiin laitos- sekä hoitokuluja.

Valtioneuvosto teki 18.4.2013 päätöksen ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelmaksi vuosille 2013 – 2017. Ohjelman nimi on IKÄ-Aske ja sen yksi tarkoitus on lisätä hissivastusten määrää nykyisestä 20 miljoonasta eurosta 24 - 28 miljoonaan euroon vuodessa. Ohjelman tarkoitus on lisätä hissien rakentamista hissittömiin kerrostaloihin 500 kappaleeseen vuodessa. Kehittämisohjelman tavoitteena on myös kehittää asumisen palveluita niin, että ihmiset saisivat asua kotonaan mahdollisimman pitkään. (Ympäristöministeriö Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelma 6-12.)

3.6.6 Budjetissa pysyminen

Budjetissa pysymiseen vaikuttavat vanhusten matalat tulorajat, koska vain pieni osa pääsee näiden rajojen alapuolelle. Avustusten määrää säädellään myös korjausavustus prosenteilla. Minimi avustusprosentti vanhuksilla on 40 % ja maksimi avustusprosentti on 70 %. Varallisuuteen pohjautuvissa rajatapauksissa joudutaan myös hylkäämään osa korjausavustushakemuksista.

3.7 Korjausneuvonta korjausavustuksen käytön opastuksessa

Vanhustyön keskusliitolla, sekä tietyillä kunnilla on korjausneuvoja, jotka opastavat maksutta vanhuksia korjausavustukseen liittyvissä asioissa. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että korjausneuvoja käy vanhuksen kotona, jossa tulevat korjaustoimenpiteet tehdään ja kartoittaa tarvittavat korjaustoimenpiteet. Kartoituksen jälkeen korjausneuvoja täyttää vanhukselle ARA hakemuksen, millä lopullisen korjausavustuksen mahdollisesti saa.

3.7.1 Korjausneuvojan tehtävä

Korjausneuvojan tehtävä on olla perillä toimivista teknisistä ratkaisuista, mitkä sopivat erityisesti vanhusten asuntoihin. Vanhuksilla on erityistarpeensa korjaustoimenpiteissä muuhun väestöön verrattuna. Esimerkiksi kylpyammeet ja korkeat kynnykset saattavat

aiheuttaa välitöntä vaaraa iäkkäälle asukkaalle. Esteettömyyden tärkeys korostuu sitä enemmän, mitä vanhempi asukas on.

3.7.2 Yhteydet avustustahoihin

Korjausneuvojat luovat työnsä ohella yhteyksiä kuntien rakennustarkastajiin sekä muihin virkamiehiin, jotka käsittelevät korjausavustushakemuksia ja tekevät päätöksiä. Tämä helpottaa asiointia kuntien rakennusvalvonnan kanssa.

Suomen korjausneuvojat ry on perustettu edistämään korjausavustusjärjestelmän toimivuutta.

Suomen korjausneuvojat ry:hyn kuuluu Vanhustyön keskusliiton korjausneuvojat sekä kuntien viroissa tai toimissa olevia korjausneuvojia tai korjaus- ja energia-avustuksia käsitteleviä henkilöitä. Yhdistyksen toimintaan kuuluu järjestää jäsenille kaksi kertaa vuodessa koulutuspäivät. Koulutuspäivillä luennoivat eri alojen ammattilaisia korjausrakentamiseen liittyvistä asioista. Koulutuspäiviin sisältyy myös ARAn henkilöiden luennot ajankohtaisista avustuksiin liittyvistä asioista. (Jukka Laakso 2014.)

4 AVUSTUSJÄRJESTELMÄN TARPEET TULEVAISUUDESSA

4.1 Vanhusväestön määrä 2000 - 2050

Yli 65 -vuotiaiden henkilöiden määrä on kasvussa Suomessa. Vuonna 2000 Suomen asukasluku oli noin 5 180 000 henkilöä, joista 15 % eli 777 000 henkilöä oli yli 65 -vuotiaita. Vuoteen 2005 mennessä yli 65 -vuotiaiden osuus oli kasvanut 16 % eli 5 256 000 asukkaasta 840 960 henkilöä. Vuonna 2010 yli 65 -vuotiaiden osuus oli noussut 17,5 %, eli 5 375 000 asukkaasta noin 941 000. Viimeisin asukaslukurekisteri on vuodelta 2013, jolloin Suomen asukasluku oli 5 451 000 ja yli 65 -vuotiaiden osuus väestöstä oli 19,4 % eli noin 1 057 494 henkilöä. (Tilastokeskus Väestö 2014.)

Suurten ikäluokkien, eli vuosina 1945 - 1949 syntyneiden osuus näkyy väestötilastoissa piikkinä ja vaikuttaa yli 65-vuotiaiden määrään. 2030 ennusteen mukaan vielä puolet suurista ikäluokista olisi elossa, joka tarkoittaa noin 272 000 henkilöä. Suuret ikäluokat tulevat näkymään ikäpyramidin huippuna vielä pitkään, koska syntyvyys on ollut matalampi pysyvästi vuoden 1949 jälkeen. (Tilastokeskus Suuret ikäluokat eläkeiässä 2012.)

Ennuste Suomen väestölle vuonna 2020 on noin 5 631 000, josta yli 65 -vuotiaiden osuus on 22,6 %, eli noin 1 272 606 henkilöä. Vuoden 2030 ennusteen mukaan Suomen väkiluku olisi noin 5 848 000, josta yli 65 -vuotiaiden osuus olisi noin 25,6 % eli noin 1 497 000 henkilöä. 2040 suomen väestöennuste on noin 5 985 000 asukasta, joista yli 65 -vuotiaiden osuus on noin 26,2 %, eli noin 1 568 000 henkilöä. Vuoden 2050 ennuste asukasmäärälle on 6 096 000, josta yli 65 -vuotiaita olisi noin 26,9 %, eli 1 640 000 asukasta. (Tilastokeskus Väestöennuste 2014.)

4.2 Vanhusväestön hoitojärjestelmä

Vanhusten hoitojärjestelmä herättää paljon keskustelua ja mielipiteitä nykymuodossaan. Vanhuksille tulisi taata inhimilliset olot koko elämänsä ajan. Vanhuksista osa asuu yksin, lähes täysin eristäytyneinä sosiaalisista kontakteista ja osalla vanhuksilla ei ole päätösvaltaa siihen, asuvatko kotona vai laitoksessa.

Suurin osa vanhuksista haluaa asua omassa kodissaan niin pitkään kuin se on mahdollista. Kotona elämistä helpottavat korjausavustusten avulla tehdyt remontit sekä kotihoi-

don mahdollisuus. On tilanteita, jolloin on halvinta ja käytännöllisintä ohjata vanhus paikkaan, jossa on henkilökuntaa vuorokauden ympäri. Näitä paikkoja ovat palvelutalot ja vanhuksille suunnatut hoitolaitokset ja sairaalat kriittisintä hoitoa tarvitseville. (Sosi- aali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus Kotisairaanhoidon ja kotisairaalahoidon 2012.)

4.3 Kotona asumisen kustannukset

Kotona asumisen jatkamisessa, hinta määräytyy korjauskustannuksista, sekä vanhuksen hoitomäärän tarpeesta. Suhteellisen pienillä kustannuksilla pystytään parantamaan elin- oloja huomattavan paljon. Yleisimpiä remontteja, mitä vanhuksille tehdään, ovat kylpy- huoneremontit. Kylpyhuoneremonttien hinta vaihtelee suunnilleen 10 000 – 15 000 eu- ron välillä. Jos asunto on alkuperäiskunnossa eikä palvele esteettömyytensä puolesta vanhusta, saatetaan kylpyhuoneremontin lisäksi investoida kynnyksiin, sisäänkäyntiin, vessaan sekä keittiöön. Kokonaiskustannukset harvoin nousevat raskaammissa remon- teissakaan yli 30 000 euron. Valtion osuus 30 000 euron remonteissa on 40 – 70 %, eli 12 000 – 21 000 euroa.

Kertainvestointina 21 000€ on huomattava summa yhden talouden kunnostamiseksi. Jos tämä kertainvestointi auttaa vanhusta pärjäämään kotonaan 5 vuotta ilman laitokseen päätymistä, tulee kustannuksia enää 4 100 euroa vuodelle. 10 vuodessa hinta on 2 050 €. Tähän summaan lisätään vanhuksen hoitotarpeen perusteella määräytyvät kotihoitoku- lut, mutta hoitohenkilökunnan hinta ei suuresti eroa siitä, onko henkilökunta kiertävää henkilökuntaa vai tietyn toimipisteen henkilökuntaa.

Varsinais-Suomen vaikuttavuustutkimuksen keskiverto avustusremontti maksoi 16 224 €. Avustusprosentti oli keskimäärin 63 %, eli keskimääräinen avustus oli 10221 €. Tut- kimuksen asiakkaat olivat asuneet remontoituissa kohteissa keskimäärin 8 vuotta ja 88 % asuivat niissä edelleen vuoden 2013 lopussa. Keskimääräinen avustusremontti mak- soi 2028 €/vuosi ja keskimääräinen avustus oli 1278 €/vuosi. (Hiilesvuo Vaikuttavuus- tutkimus 2013 Varsinais-Suomi.)

4.3.1 Hoitoapu kotiin

Kotona asuminen on edullisin ja mielekkäin vaihtoehto vanhukselle. Usein kuitenkin arkiaskareiden suorittaminen kotona yksin ilman apua tulee haastavaksi. Jos vanhuksel- la ei ole mahdollisuutta saada perheenjäsentä tai muuta läheistä auttamaan kotona, voi

hän saada kotihoitoa. Kotihoito on harkinnanvaraista, vanhuksen yksilöllisiin tarpeisiin perustuvaa, kotona tapahtuvaa henkilökohtaista hoivaa ja huolenpitoa sekä terveyden- ja sairaanhoitoa (Kela Eläkettä saavan hoitotuki 2014).

Kotisairaanhoito tapahtuu asukkaan omassa kodissa ja siinä suoritetaan sairaanhoidollisia toimenpiteitä, kuten lääkkeiden antamista ja haavojenhoitoa. Kotisairaanhoitajan työ on erityisen vaativaa. Heidän työnkuvaansa kuuluu vanhusten terveydentilan tarkkaileminen sekä muutosten havainnointi silmämääräisesti havaittavista oireista sekä ympäristön viesteistä. Haasteita työympäristössä aiheuttavat kotiolojen puutteet ja vanhusten erilaiset luonteenpiirteet. (Järvinen & Rätty Kotisairaanhoitajan osaaminen 2011, 6-16.)

Omaishoito on omaisen tai läheisen ikääntyneelle ihmiselle antamaa säännöllistä hoitoa tai huolenpitoa. Omaishoitaja on usein hoidettavan puoliso. Omaishoidon tukea voi hakea kuntien sosiaalitoimistosta ja Kelalta voi saada kotihoitoon liittyviä tukia sekä etuuksia. Suomessa on tällä hetkellä paljon omaishoitajia, jotka eivät saa omaishoidon tukea, koska tuen saannin ehdot eivät täyty, kunnilla ei ole riittäviä määrärahoja tai omaishoitajat eivät osaa hakea tukea. Vaikka omaishoidon tuki on lakisääteinen sosiaalipalvelu, se ei takaa kaikille omaishoidon tukea. (Sosiaali- ja terveysministeriö Sosiaali- ja terveyspalvelut Omaishoito 2014.)

Kotiavulla tarkoitetaan työtä, joka helpottaa asukkaan arkea. Kotiapua ovat siivoaminen, ruoanlaitto, kaupassa käyminen, ulkoiluttaminen sekä pyykki ja vaatehuolto. Kotiapulainen ei tarvitse työhönsä erityistä koulutusta.

Hoivapalvelu on ulkopuolista apua, millä autetaan asiakasta henkilökohtaisen hygienian kanssa, pukeutumisessa, syömisessä sekä muissa vastaavanlaisissa asioissa.

4.4 Laitoshoidon kustannukset

Kun arvioidaan, paljonko laitoshoidon tulee maksamaan yhteiskunnalle, tulee huomioida laitoksen rakentamis- ja ylläpitokustannukset sekä henkilökunnan kustannukset. ARA on tehnyt kustannusselvityksen vanhusten ja kehitysvammaisten asumisesta, siirryttäessä laitoshoidosta palveluasumiseen vuonna 2013. Tästä selvityksestä on poimittu hintatietoja vanhusten tehostetusta palveluasumisesta, missä hoitotaso vaihtelee vanhuksen tarpeen mukaan. Terveyskeskussairaala ja vanhusten tehostettu palveluasuminen ovat lähes samanhintaisia, mutta suurin ero näissä hoitolaitoksissa on kustannusten jakautu-

minen. Terveyskeskussairaalan kustannukset jakautuvat kunnalle 72,8 %, asiakkaille 20,4 %, Kelalle 6,8 % ja valtio/ARA 0 %. Vanhusten tehostetussa palveluasumisessa kustannukset jakautuvat kunnalle 63,1 %, asiakkaille 20,8 %, Kelalle 11,8 % ja valtio/ARA 4,3 %. (Pehkonen-Elmi, Kettunen & Pulliainen Laitoshoidosta omaan kotiin 2013, 14.)

Seuraavat hinnat tulevat ARAn tekemästä laskennallisesta mallista. Vanhusten tehostetussa palveluasumisessa pääomavuokra on 11,09 €/m²/kk, eli 1537,50 pinta-alan hoitokodissa se tarkoittaa 17 050,86 €/kk. Tämän kokoinen hoitokoti palvelee 41 asiakasta, joten yhdelle asiakkaalle tästä summasta kertyy maksettavaa 415,88 €/kk.

Henkilöstökustannukset vuodelle ovat tässä samaisessa hoitokodissa 1 584 151 €/vuosi. Henkilökustannuksista yhdelle asiakkaalle jää hinnaksi 3219,82 €/kk. Lisäksi kyseisen hoitokodin yleiskustannukset ovat 593 121 €/vuosi. Yleiskustannuksista jää yhdelle asiakkaalle 1205,53 €/kk. Kokonaiskustannukset ovat 2 381 883 €/vuosi. Yhdelle asiakkaalle kokonaiskustannuksista jää 4 841,23 €/kk.

Kuuden kuukauden täyshoidolle kertyy hintaa yhtä paljon, kuin teoreettiselle raskaan remontin kokonaishinnalle (30 000€), josta vanhus hyötyisi niin kauan kuin asunsaan pystyy asumaan. Asiakkaan osuus palveluasumisen kustannuksista on 20,8 %, eli 1006,97 €/kk. Puolentoista vuoden palveluasumisella asiakkaalle kertyy suunnilleen yhtä paljon hintaa kuin raskaalle remontille 40 % korjausavustuksella.

Kunnan osuus tehostetusta palveluasumisesta on 63,1 %, eli 3054,82 €/kk. Neljän kuukauden palveluasumisen hinta kunnalle vastaa n. 12 000 €, eli sitä rahamäärää, jonka asiakas saisi korjausavustuksena raskaaseen remontiin, josta hän hyötyisi pitkään.

Hintoja on kuitenkin vaikea verrata konkreettisesti keskenään, koska henkilökustannuksia ei pystytä välttämään vaikka asuttaisiinkin kotona, koska kotihoidon tarve on silti olemassa. Vanhusten kuntouttamisella ja toimintakyvyn parantamisella pystytään mahdollisesti vähentämään hoitokuluja.

4.5 Kotihoidon mahdollistavat tekniset ratkaisut

Kotihoidoa tarvitsevat vanhuksat tarvitsevat myös muutoksia asuntoonsa, jotta hoitotyö sekä vanhuksen arki sujuisi ilman turhia kotiympäristön tuomia haasteita. Haasteita ar-

keen tuovat vanhukselle jyrkät ja liukkaat rappuset, korkeat kynnykset, ahtaat oviaukot, työläs lämmitysjärjestelmä sekä lukuisat muut esteettömyyttä vähentävät tekijät. Myös asunnon yleinen huonokuntoisuus voi vaikeuttaa kriittisesti asunnossa asumista.

4.5.1 Sisäänkäynti

Ihmisen vanhetessa liikuntakyky heikkenee, eli portaikot, kynnykset ja ovet saattavat vaikeuttaa kotona asumista. Näihin ongelmakohtiin löytyy monenlaisia teknisiä ratkaisuja, kuten luiskat, tasonostimet, kaiteet, porrasten madaltaminen, erikoisovet ja tasot. Sisäänkäynnin esteettömään kulkuun liittyvät ratkaisut ovat hinnaltaan eritasoisia, mutta kaikkia ratkaisuja ei voi soveltaa kaikkiin kohteisiin. Rajoittavia tekijöitä ovat portaikon korkeus, pihan ahtaus, esteettisyys ja sijoitettavan summan suuruus. Suunniteltaessa tuleeko kohteeseen tasonostin vai ramppi, käytetään yleensä ohjesääntönä että 30 – 100 cm korkeuseroissa käytetään ramppia ja yli 80 cm korkeuseroissa käytetään tasonostinta. Alle 30 cm korkeuseroihin käytetään yleensä luiskaa, mutta äärimmäisissä tapauksissa voidaan käyttää myös tasonostinta (Esteetön Tieto-osio Rakennettu ympäristö 2010).

Tasonostin eli pienikokoinen hissi, on yleensä kallein ratkaisu, mutta käy yleensä kaikkiin kohteisiin. Tasonostimen hyviä ominaisuuksia ovat pieni koko, sopivuus kaikkiin vamma-asteisiin, helppokäyttöisyys ja nopea asennettavuus. Huonoja puolia ovat hinta, vaatii sähköä ja ei sovi esteettisesti välttämättä kaikkiin kohteisiin. Tasonostimilla nostokapasiteetti on yleensä maksimissaan 300 kg ja nostokorkeus 875 mm, mutta korkeammallekin nostavia tasonostimia on saatavilla (Hissipörssi Kuiluttomat hissit).

Luiskat ovat yleensä halvempia ratkaisuja kuin tasonostimet. Luiskissa on monenlaisia ratkaisuja, on teräs- ja alumiinirakenteisia elementtejä, täysin puusta rakennettavia sekä puurungon ja teräsverkkolevyjen yhdistelmiä. Teräs- ja alumiinirakenteisista elementeistä koottavat luiskat ovat kallein vaihtoehto, mutta niiden muunneltavuus, asennettavuus ja uudelleenkäytettävyys ovat paljon parempia kuin puusta tehdyissä versioissa. Näitä ominaisuuksia tulisi kuntien käyttää hyväkseen liikuntarajoitteisille tehtävissä esteettömyys remonteissa, koska pidemmällä aikavälillä ne maksavat itsensä takaisin ja niistä olisi kunnille selvää säästöä. Kierrätyksen haasteita ovat elementtien vaatima välivarastointi-tila ja ajattelumalli että halvin vaihtoehto on edullisin.

Usein käytetty ramppimalli on puurunkoinen ramppi, johon asennetaan reisirankkujen väliin teräsritilät. Ramppi on kohtuuhintainen, helpohko asentaa ja helppo huoltaa.

Ramppien luiskien kulkusuunnan suositeltu enimmäiskaltevuus on 5 %, mutta ehdoton enimmäiskaltevuus on 8 % (F1 Suomen rakentamismääräyskokoelma Esteetön rakennus määräykset ja ohjeet 2005).

Porrasaskelmien madaltamista voidaan harkita tapauksissa, jolloin vanhus pystyy käyttämään portaita ongelmitta, mutta entisten portaiden askelma on liian korkea. Nykyisten portaiden teko-ohjeiden mukaan katetussa tai lämmitetyssä ulkoportaassa nousu saa olla enintään 160 mm askelmalle ja askelman pituus vähintään 300 mm. Kattamattomassa tilassa nousu saa olla enintään 130 mm ja etenemä vähintään 390 mm. Portaita suunniteltaessa on hyvä kysyä esimerkiksi fysioterapeutin mielipidettä portaiden tyypistä, koska ohjeiden mukaiset mitatkin voivat olla vanhukselle epäsopivat. Portaiden muokkausta voidaan harkita silloin, kun vanhuksella ei ole tarvetta rollaattorin tai pyörätuolin käyttöön. Portaiden muokkaus on yleensä paljon halvempi vaihtoehto kuin rampin teko, mutta siinäkin rajoittava tekijä on se, että mahtuvatko portaat pitenemään pihalle (Esteetön Rakennettu ympäristö Portaat 2002).

4.5.2 Kynnysten madaltaminen

Kynnysten madaltaminen onnistuu oviaukoissa, joissa on uudehkot ovenkarmit. Vanhoissa ovenkarmeissa kynnyks on kiinteästi kiinni lattiassa ja sen poistaminen vaatii huomattavasti enemmän työtä kuin uuden karmin kynnyks, joka on usein vain ruuveilla kiinnitetty lattiaan. Jos ovenkarmin alalaudan poistaminen on työlästä, kannattaa yleensä käyttää kynnyksluiskia. Kynnyksluiskia on olemassa moduulirakenteisia ja ne sopivat kynnyksiin koosta tai korkeuserosta riippumatta.

4.5.3 Tukikahvat

Tukikahvat helpottavat kotona liikkumista ja edistävät turvallisuutta. Tukikahvojen merkitys korostuu pesu- ja wc-tiloissa, missä lattiat voivat olla liukkaat ja kaatuminen on hengenvaarallista. Pesutiloissa kahvan tulisi olla suihkun lähellä niin, että siitä pystyy ottamaan tukea suihkussa käydessä tai vaihtoehtoisesti tukikahvaa pystyy hyödyntämään suihkutuoliin asettautuessa ja suihkutuolista noustessa. Jos tukikahvaa asennetaan wc:n läheisyyteen, tulisi se asentaa niin että siitä saadaan tukea koko kropan käyttämiseen, eikä vain käsivarsien käyttämiseen. Sen tulisi toimia siis käytännössä veto-

tankona. Oikein asennettua tukikahvaa käytettäessä nostotyötä ei tarvitse tehdä pelkästään käsivarsien lihaksilla.

4.5.4 Pesuhuone, wc ja sauna

Pesuhuoneessa kotona asumista helpottavia teknisiä ratkaisuja ovat tukikahvojen lisäksi suihkutuoli, liukuestemateriaalit lattiassa ja mahdollisen kylpyammeen poisto. Kylpyammeen käyttö saattaa olla vanhuksille hyvinkin vaarallista, koska kylpyammeen reuna on korkea eikä nousureitin varrella ole yleensä tukikahvoja. Liukuestelaatat sekä muut kitkalliset pintamateriaalit lisäävät pesuhuoneen turvallisuutta. Suihkuallas ei myöskään ole turvallinen vaihtoehto. Esteetön suihkukaappi on yksi ratkaisu. Esteettömän suihkukaapin piirteitä ovat matala kynnyks, leveä oviaukko sekä tukikahvat. Joihinkin suihkukaappeihin on saatavilla myös suihkutuoli kiinteästi asennettuna.

Wc:n teknisiä ratkaisuja ovat korkeampi wc-istuin ja oikeaan korkeuteen asennetut kalusteet. Korotettu wc-istuin on suunnilleen 4 cm korkeampi kuin tavallinen wc-istuin. Jos tarve vaatii vielä korkeamman istuimen, ratkaisu löytyy seinälle asennettavasta wc-istuimesta. Korotettuihin wc-istuimiin on lisäksi saatavilla kyynärtukia, jotka helpottavat istumista ja nousemista.

Saunan teknisiä ratkaisuja ovat tukikaiteet, kiuas malli josta löytyy säätimet päältä ja riittävän pieninuiset lattiajakkarat sekä lauteet. Erityisesti kiukaat, joissa on säätimet helposti kosketeltavissa, helpottavat vanhuksia koska se poistaa tarpeen etsiä säätimiä pimeässä ja matalalta kiukaan alaosa.

4.5.5 Hissit

Asuntoon, jossa on vähintään kaksi tasoa, on mahdollista asentuttaa hissi. Ratkaisuja on kaksi, joko portaikkoon asennettava tuoli-hissi, tai hissikuilullinen hissi. Hissikuilulliset hissit ovat harvinaisia pientaloissa, koska portaikossa kulkevat tuoli-hissit ovat huomattavasti edullisempia ja vievät vähemmän asuinpinta-alaa.

4.5.6 Oviaukot

Jos ruokakunnassa on rollaattorilla kulkeva henkilö, ovat alle 700 mm leveät oviaukot hankalia kulkea. Pyörätuolille suositeltu kulkuaukon leveys on vähintään 850 mm (Esteetön Kulkuväylät). Ahtaissa tiloissa, paikoissa joissa ovi vaaditaan, voidaan asentaa liukuovi, jos oven aukeaman viemälle tilalle ei ole tilaa. Myös oven poistaminen helpottaa rullatuolilla ja rollaattorilla liikkumista, mutta wc-, sauna- ja pesutiloista oven poistaminen ei käy.

4.5.7 Turvatekniikka

Turvatekniikan parantaminen omakotiasunnoissa, voi parantaa huomattavasti turvallisuuden tunnetta. Turvallisuuden tunteen paraneminen on suurta varsinkin henkilöillä, jotka asuvat yksin ja tämä korostuu vielä yksin asuvilla naisilla. Pelkoa herättäviä tekijöitä ovat myös seudun levottomuus ja vanhuksen heikentyneet aistit kuten kuulo- ja näköaisti.

Useimmiten kodeissa on myös omaisuutta, jota halutaan suojella varkaudelta, tulipalolta tai vesivahingolta. On olemassa sähköisiä turvajärjestelmiä, joilla voidaan suojata kaikkia näitä kolmea tekijää vastaan.

4.6 Vanhusten elintapojen huomioiminen

Vanhusten elintavoilla on suuri vaikutus vanhusten kuntoon. Yhteiskunnan tulisi panostaa entistä enemmän hyvien elintapojen tukemiseen. Keinoja siihen olisivat esimerkiksi liikuntapalveluiden parantaminen, senioriruokaloihin panostaminen sekä turvallisten kevyen liikenteen väylien rakentaminen.

Kuntoutuksella on myös positiivinen vaikutus elintapoihin. Kuntoutuksen tavoitteena on edistää kuntoutujan toimintakykyä, itsenäistä selviytymistä ja hyvinvointia. Vaikka kuntoutus on määritelty vanhustenhuollon kehittämiskohteeksi, sen sisällöstä ja toteuttamistavoista ei vallitse selkeää käsitystä. Pääosa vanhuksille suunnatusta kuntoutuksesta on lääkinnällistä kuntoutusta, joka liittyy sairaalahoitoon. Kuntoutusta saisi lisätä sekä tehdä siitä ennaltaehkäisevää niin, että toimintakykyyn vaikuttavat tekijät ovat kiinteässä yhteydessä toisiinsa (Laatikainen Tanja, Vanhustenhuollon ammattilaisten kokemuksia vanhusten kotona asumisen vaikeutumisesta ja tukemisesta 16 kunnassa 2009, 3,7,13).

Vanhuksen rutiineilla on suuri vaikutus elämänlaatuun. Jos vanhukselta poistetaan liikaa rutiineja, se saattaa passivoida vanhusta. Tämä tuo haasteita myös korjausneuvontaan. Vaikka periaatteessa ihmiselle joka on totunut puulämmitteiseen asuntoon, voisi tehdä hyvää jatkossakin jatkaa takan lämmittämisessä totuttuja rutiineja, voi kuitenkin henkilöllä olla sen verran iän tuomia vaivoja, että esimerkiksi peltien kiinnittäminen saattaa olla hengenvaarallista. Pellit saattavat olla fyysisesti hankalassa paikassa, tai ajoitus saattaa olla väärä joka aiheuttaa häikämyrkytyksen riskin. Tämänkaltaisissa tilanteissa kannattaa harkita vaikkapa päälämmitysmuodon vaihtamista ilmalämpöpumppuihin, mutta samalla pitää leivinuuni ja puukiuas käyttökuntoisena, ettei tärkeimpiä rutiineja viedä vanhukselta kokonaan.

5 AVUSTUSJÄRJESTELMÄN VAIKUTTAUVUUS

5.1 Avustusremonttien vaikuttavuus

Varsinais-Suomessa tehtiin vaikuttavuustutkimus, johon haastateltiin sotainvalideja, sotaveteraaneja, sotaveteraanien leskiä tai heidän omaisiaan. Tutkimus sisälsi lisäksi vierailun kohteissa ja niiden valokuvauksen. Kohteiden remontit on suoritettu vuosien 1996 – 2012 välillä, mutta valtaosa remonteista on vuosilta 2000 – 2010. Tutkittujen kohteiden asukkaista 36 % oli sotainvalideja, 30 % sotaveteraaneja ja 34 % leskiä. Kohteita tutkittiin yhteensä 120 kpl. (Hiilesvuo Antero, Vaikuttavuustutkimus 2013 Varsinais-Suomi 3-4.)

Tutkimuksessa selvitettiin kohteen korjaustyöt, korjauskustannukset, saadun avustuksen määrä sekä korjaustyön tekemisen perusteet. Tutkimuksessa on laskettu avustuksen keskimääräinen vaikutus korjauksen jälkeisiltä vuosilta vuoden 2013 loppuun mennessä. Jos alkuperäiset asukkaat ovat kuolleet tai muuttaneet ennen vuotta 2013, on korjausten vaikutus laskettu kuolin- tai muuttohetkeen saakka.

Tutkimuksen tulosten perusteella voidaan vertailla korjausavustusremonttien kustannuksia tämänhetkisiin hoito- ja palvelukotien kustannuksiin. Vertailun avulla voidaan arvioida korjaustöiden säästövaikutuksia.

5.1.1 Riskien minimointi

Vaikuttavuustutkimuksesta voidaan havaita kahdenlaisia riskitekijöitä, joita vastaan voidaan taistella remonteilla. Asukkaille aiheutuvia välittömiä riskejä, joita ehkäistään esteettömyyttä parantamalla, sekä asunnolle aiheutuvia riskejä, joita ehkäistään peruskorjauksella sekä puutteellisten varusteiden korjaamisella.

Vaikuttavuustutkimuksessa suoritetuista korjaustöistä kylpyhuoneisiin ja niihin liittyviin sauna- sekä pesutiloihin kohdistui n. 19 % (KH), ulkoportaisiin 17,6 % (UP) ja esteettömyyskorjauksiin 25,7 % (EST). Hisseihin saadut avustukset sisältyvät kohtaan (EST). Märkätiloihin kohdistuvat remontit saattavat ehkäistä sekä asukkaalle kohdistuvia riskejä sekä asuntoon kohdistuvia riskejä. Liukuestemateriaalien asentaminen, ammeen poistaminen, tukikahvojen asentaminen sekä kalusteiden uusiminen ovat selvästi

asukkaaseen kohdistuvien riskien vähentäviä toimenpiteitä, kun taas vesieristeen, sähköjen sekä vesijohtojen uusiminen on enemmän asuntoon kohdistuvien riskien vähentämistä. Vaikuttavuustutkimuksessa asukkaiden riskejä vähentäviä toimenpiteitä arvioidaan olevan n. 62,3 % kaikista selvitetystä toimenpiteistä. (Hiilesvuo 4.)

Vaikuttavuustutkimuksen asuntoon kohdistuvia riskejä vähentävät puutteellisiin varusteisiin 15,8 % (PV) ja muihin korjauksiin 21,9 % (MUU) tehdyt korjaustoimenpiteet. Kaikista suoritetuista korjaustoimenpiteistä näitä oli yhteensä n. 37,7 %.

5.2 Kotona pärjääminen

Oma koti ja kotiympäristö ovat hyvin tärkeitä ihmiselle. Ihmisen vanhetessa, uuteen kotiin on entistä vaikeampi tottua ja vanhoja rutiineja muuttaa. Pahimmassa tapauksessa rajut muutokset vanhuksen elämässä saattavat masentaa ja vähentää elämäniloa. On toki myös uusia iloisia ja positiivisia asioita, joita vanhukset voivat oppia ja kokea vanhusikäällä, mutta kotoa muuttaminen uuteen ympäristöön varsinkin omasta tahdosta riippumatta on vaikeata sekä henkisesti että fyysisesti. Vanhusten korjausneuvontaa seurattaessa Voitto Niskan opastuksella kuulin usealta vanhukselta, kuinka paikallisesta rakennusvalvonnasta tai vanhusten asioissa työskentelevältä viranomaiselta oli tullut välinpitämättömiä vastauksia kotona asumisen ongelmiin. Tyypillisin vastaus oli, että pitäisi muuttaa joko palvelukotiin tai senioriasuntoon. Vanhustyön keskusliitolla on korjausneuvojia, jotka tarjoavat ammattitaitoa vanhusten asuntojen ongelmakohtissa ja ottavat vanhusten ongelmat vakavasti. Ongelmat asunnoissa vaihtelevat: osa ongelmista saattaa kaivata välitöntä huomiota ja auttavat vanhusta pärjäämään vuosiakin asunnoissaan. Antero Hiilesvuon tekemässä vaikuttavuustutkimuksessa 120 kohteessa jopa 88,3 % asui sotaveteraani tai heidän leskensä tutkimushetkellä. 120 kohteesta kertyi vuoden 2013 loppuun mennessä 951 asumisvuotta, joka kertoo hyvän suunnan remonttien pitkäaikaisvaikutuksesta. Asumisvuosien ja alkuperäisten asukkaiden määrästä voidaan arvioida remontin hyödyn olevan keskimäärin noin kymmenen vuotta. Tämä arvioitu keskiarvo on tehty sotaveteraanien, sotainvalidien ja sotaveteraanien leskien asuntojen remonteista. Remontit on tehty heille n. 75 - 90 vuoden iässä. Korjausavustusremonteissa korjauksen hyötyikä saattaa nousta vielä korkeammalle, koska avustuksia voidaan myöntää jo 65-vuotiaille henkilöille.

Vaikuttavuustutkimuksessa korjauksen syy luokiteltiin neljään kategoriaan: rakennusteknisistä syistä tehtävä 15,8 % (RT), liikkumisen helpottamisen kannalta helpottava 5,8 % (LH), jotta asiakas pärjäisi asunnossaan tulevina vuosina 43,4 % (PTV) ja että asiakas pystyisi jäämään kotiin 35 % (Vältt.). Liikkumisen kannalta helpottavia toimenpiteitä oli vähän, koska PTV ja Vältt. korjaukset olivat huomattavan merkittäviä.

Kategoriasta Vältt. on kriittisin vanhuksen asumisen kannalta. Toimenpiteet kohdistuivat esimerkiksi vesi- ja viemärioliittymiin, rikkoutuneeseen käyttövesiverkostoon, rikkoutuneeseen lämmityslaitteistoon, lämpöverkostoon, vuotavaan kattoon jne. Ilman näitä toimenpiteitä vanhusten elinolot kyseisissä asunnoissa olisivat olleet hyvin hankalat.

5.2.1 Mitkä sairaudet pystytään voittamaan remontoimisella

Vanheneminen voi tuoda tullessaan monia vaivoja sekä sairauksia. Esteettömyyttä parantamalla, pystytään asuinnoissa liikkumaan vaivattomasti jopa pyörätuolilla sekä rullaattorilla. Esteettömyydellä on suuri vaikutus myös näkörajoitteisten vanhusten elämään, jopa täysin sokea selviää kotonaan jos ympäristö huomioi sokeuden tuomat rajoitteet.

5.2.2 Fyysiset

Vanhuksen kotona pärjäämiseen vaikuttaa suuresti vanhuksen toimintakyky. Fyysiset rajoitukset vaikuttavat kotona selviämiseen sekä eri aktiviteetteihin osallistumiseen. Yleisimpiä fyysisen toimintakyvyn heikkenemiseen vaikuttavia tekijöitä vanhuksella ovat lihasvoiman heikkeneminen, aivohalvauksen aiheuttama toimintavajaus, sairaudet kuten niveltaudit ja syöpätaudit sekä loukkaantumisesta aiheutuva fyysinen toimintakyvyn aleneminen. (Laatikainen 7.)

Vanhuksen arkea pystyy helpottamaan toiminnallisilla remonteilla. Fyysisiä hankaluuksia pystytään helpottamaan kynnyksiä madaltamalla, pesutiloissa liukuestemateriaaleilla, kalusteiden oikealla korkeudella sekä tukikahvoilla ja -tangoilla. Remonteilla on aina suuri vaikutus riskeihin, kun pystytään havaitsemaan kriittisimmät asiat asunnoissa ja korjaamaan ne. Fyysisesti terveelle nuorelle ihmiselle kylpyammeeseen nouseminen aiheuttaa tapaturmia, mutta riskit moninkertaistuvat kun kylpyammeeseen yrittää nousta

liikuntakyvyltään heikompi 80 -vuotias henkilö. Vanhusiällä kaatuminen yleensä aiheuttaa fyysisen toimintavajauden, josta toipuminen ei tapahdu täysin koskaan.

5.2.3 Psyykkiset

Psyykkeeseen eli mieleen vaikuttavia toimintakykyä heikentäviä tekijöitä ovat sairaudet kuten Alzheimer, masennus ja käytöshäiriöt. Alzheimer aiheuttaa dementoitumista, minkä paheneminen on äärimmäisen haastavaa vanhuksen pärjäämisen kannalta. Dementiaan liittyy masentuneisuutta ja muistihäiriöitä. Siihen voi liittyä myös varastamis-harhaluuloja, aistiharhoja sekä persoonallisuusmuutoksia. Masennus vähentää elämäniloa sekä -halua, joka puolestaan vaikuttaa vanhuksen elintapoihin negatiivisella tavalla. Liikkuminen ja terveellinen syöminen vaarantuu. Masennusta aiheuttavia tekijöitä lisäävät puolison kuolema, avuttomuuden ja yksinäisyyden tunne sekä pelkotilat. (Laatikainen 7.)

Turvattomuuden kokeminen on yleinen vanhuksilla esiintyvä psykososiaalinen tekijä. Se heikentää vanhuksen mahdollisuuksia selvitä arjesta yksin. Yleisimmät turvattomuutta aiheuttavat tekijät ovat pelko toisten avun varaan joutumisesta, muistin heikkeneminen, eläketulojen niukkuus ja laitoshoitoon joutumisen pelko.

Psyykkisiä tekijöitä vastaan on vaikea taistella remontoimisella. Turvallisuuden parantamisella on kuitenkin positiivinen vaikutus ihmismieleen, mikä voi osaltaan vähentää varsinkin turvattomuuden tunnetta. Myös esteettömyyden parantaminen vaikuttaa siten, ettei vanhus tunne olevansa loukussa kodissaan ja pääsee seurustelemaan kotinsa ulkopuolelle. Muistihäiriöiselle henkilölle on mahdollista, ettei hän tunne hetkellisesti omaa kotiaan. Tämä saattaa aiheuttaa pakenemisen tai karkaamisen tarvetta. Tämänkaltaisissa tilanteissa ratkaisu löytyy ulko-ovesta, jossa on ovikoodi varsinkin ulospäin mentäessä, tai ranneke tai muu laite jonka avulla henkilö voidaan paikantaa.

Syy siihen ettei vanhus kykene enää asumaan kotonaan psyykkisistä syistä, on yleensä omaishoitajan väsyminen tai omaisten painostus muuttamaan hoitolaitokseen.

5.2.4 Sosiaaliset

Vähäiset sosiaaliset kontaktit ennakoivat heikkoa kotona selviytymistä. Yksin asuminen ja tukihenkilöiden puute lisäävät palvelujen tarvetta ja saa täten tuntemaan avuttomuutta. Tutkimusten mukaan julkisten palveluiden käyttö lisää laitostumisen riskiä. Yksinäisyyden tunnetta aiheuttaa masentuneisuus, leskeys, huonoksi koettu terveys, yksin asuminen sekä heikentynyt toimintakyky. Tunne avun läsnäolosta on merkittävin yksinäisyyttä vähentävä tekijä. (Laatikainen 9.)

Sosiaalisia tekijöitä vastaan on vaikea vaikuttaa remontoimisella. Varsinkin jos vanhus asuu yksin ja kaukana sosiaalisista kontakteista. Sosiaalisten kontaktien tavoitettavuutta voidaan parantaa kuitenkin esimerkiksi hissittömissä kerrostaloissa hisseillä, sekä muilla toiminnallisilla korjauksilla. Asukas voi olla vankina omassa asunnossaan, sen vuoksi, ettei talossa ole hissiä. Myös pientaloissa ulkoportaiden yhteyteen rakennettavat liuskat helpottavat asukkaan liikkumista.

6 KORJAUSNEUVONNAN KEHITYSTARPEET

6.1 Korjausneuvonta

Korjausneuvonta palvelu aloitettiin vuonna 1991 ja sillä pyrittiin parantamaan sotiemme veteraanien asumisoloja. Korjausneuvonnan aloitti Sotainvalidien Veljesliitto ry ja alkusi korjausneuvontaa tarjottiin pelkästään omille jäsenille. Vuonna 1994 toiminta laajeni kaikkiin tunnuksen omaaviin veteraaneihin, kun muut veteraanijärjestöt liittyivät toimintaan mukaan. Vuodesta 1994 lähtien toimikunnan puheenjohtajina vuorottelivat Sotainvalidien Veljesliiton, Suomen Sotaveteraaniliiton, Rintamamiesveteraanien liiton (nykyisin Rintamaveteraaniliitto) sekä Rintamanaisten liiton toiminnanjohtajat. RAY on avustanut toimintaa vuodesta 1991 lähtien ja ensimmäinen avustus oli 3,2 miljoonaa markkaa. (Vanhustyön keskusliitto Korjausneuvonta Kaksikymmentä vuotta veteraanien asumisolujen parantamista 2011, 4.)

Vuodesta 2001 lähtien toimintaa on organisoinut ja hallinnoinut Vanhustyön keskusliitto. Vuonna 2000 muidenkin ikäihmisten korjausavustusten tulorajat muuttuivat siten, että entistä suurempi joukko ikäihmisiä kuuluu avustusten piiriin. Korjausneuvonta yleistyi siis myös muiden ikäihmisten keskuudessa. 2000 -luvun alussa pääosa asiakkaista oli veteraaneja sekä sotainvalideja, mutta vuonna 2014 hakijoista suurin osa on alle 85 -vuotiaita. Suurin piikki on kuitenkin 88- ja 89-vuotiaissa. RAY tuki toimintaa vuosina 2000 - 2010 yhteensä 9,5 miljoonalla eurolla ja tukee toimintaa edelleen.

Muutamilla kunnilla on vielä korjausneuvoja. 70-luvulla korjausneuvojia oli useammissa kunnissa, kun energia-kriisi oli pahimmillaan. Kuntiin perustettiin energianeuvojan virkoja, jonka ensisijainen tehtävä oli auttaa energiataloudellisissa ratkaisuisissa. Kun energianeuvojan työtehtävät vähenivät, alkoivat he myös harjoittaa korjausneuvontaa.

6.2 Mikä on korjausneuvojan rooli

Korjausneuvojan työnkuvaan kuuluu kotikäynnin tekeminen kohteessa, johon avustusta haetaan tai muussa vanhusväestön asunnossa. Asunnossa kartoitetaan tarvittavia korjaustoimenpiteitä esteettömyyden, asumisturvallisuuden sekä tarkoituksenmukaisuuden näkökulmasta. Hinta ja asiakkaan oma mielipide ovat korkeassa arvossa toimenpiteitä suunniteltaessa. Korjausneuvojan on kuitenkin rakennusalan ammattilaisena osattava

neuvoa asukkaita niin, että tehtävät korjaustoimenpiteet ovat tarkoituksenmukaisia. Korjausneuvoja auttaa asukkaita myös tarvittavien paperitöiden tekemisessä.

Korjaussuunnitelman valmistuttua, korjausneuvoja lähettää korjausavustushakemuksen eteenpäin käsiteltäväksi. Korjausneuvoja auttaa tarvittaessa myös urakoitsijan kilpailuttamisessa. Korjausneuvojan aika ei riitä itse korjaustyön valvontaan.

Korjausneuvojalta vaaditaan ammattitaitoa rakennusalalta ja sosiaalisia taitoja, jolloin vanhusten kanssa toimeen tuleminen helpottuu. On osattava kuitenkin keskittyä asiaan, koska korjausneuvojan aika ei riitä pitkiin kuulumisten vaihtamisiin. Korjausneuvojan on tiedettävä myös erikoispiirteet vanhusten asuntojen korjaustöissä.

Korjausneuvojan työnkuvaan ei kuulu päätösten teko avustuksien myöntämisestä, mutta vuosien varrella kuntien virkamiesten ja korjausneuvojien välille on syntynyt hyvä yhteistyö ja luottamus.

Korjausneuvojan rooli on opastaa asukasta remontin tarpeissa, suunnittelussa, urakoitsijan etsimisessä sekä korjausavustusten hakemisessa. Korjausneuvoja ei ole virkamies, joten hänellä ei ole päätösvaltaa avustusten saamisessa, vaan päätökset tulevat muilta tahoilta. Korjausneuvonta painottuu vähävaraisten talouksiin ja varsinkin niiden talouksien neuvomiseen, jotka pääsevät tulo- sekä varallisuusrajojen alapuolelle.

6.3 Eri asumismuotojen tukiehtojen erot (pientalo/kerrostaloasukas)

Suurin osa hakijoista asuu omakotitalossa tai muussa pientalossa. Syy löytyy tukiehtoista, jotka rajaavat asunto-osakeyhtiön remontit pois avustuksista. Käytännössä siis jos omakotitalossa tehdään peruskorjaus, siihen voi saada avustusta. Jos asunto-osakeyhtiössä tehdään peruskorjaus (linjasaneeraus tai muu) siihen ei voi saada avustusta. Joissakin tapauksissa asunto-osakeyhtiössä asuminen ajaa vanhuksen muuttamaan palvelukotiin, koska ei ole varaa maksaa omaa osuutta asunto-osakeyhtiön suurissa remonteissa.

Vuokra-asuntoihin on myös mahdollista saada korjausavustushakemuksia, mutta avustuksia on haettu erittäin vähän. Vuokra-asunnon omistajan täytyy olla korjausavustuksen hakija, mikä tarkoittaa että hän on myös velvollinen siitä, että avustuksen saamisen jälkeen viiden vuoden asumisehto täyttyy. Jos henkilö jolle avustusta haetaan, ei asuviittä vuotta avustuskohteen asunnossa, täytyy vuokra-asunnon omistajan maksaa avustettu summa takaisin.

Vuokra-asunnon omistajan sekä vuokralaisen suhde harvoin johtaa siihen, että vuokra-asuntoihin haettaisiin avustusta. Jos vuokralainen on sukua vuokraajalle, saattaa keskinäinen luottamus olla sitä tasoa, että avustusta voitaisiin hakea. Hyvin harva on tietoinen, että myös vuokra-asuntoihin on mahdollista saada korjausavustusta.

6.4 Mahdollinen erityisasematarve +80 -vuotiailla

Mitä vanhemmaksi ihminen tulee, sitä todennäköisemmin tarvitaan esteettömämpää sekä toimivampaa kotiympäristöä. Yli 80-vuoden iässä olevan ihmisen tarpeisiin reagoiminen on oltava nopeaa, ettei vanhus joudu laitoskierteeseen. Sotaveteraanisukupolven vähentyessä, täytyisi keksiä keino pitää huolta seuraavalla vuosikymmenyksellä olevasta vanhusväestöstä. Yksi hyvä keino olisi esimerkiksi tulorajan nostaminen sotaveteraanien tasolle.

Yli 80-vuotiaiden henkilöiden asuntojen remontoimisella on yllättävän pitkä vaikutusaika. Varsinais-Suomessa tehdyn vaikuttavuustutkimuksen perusteella keskimääräinen asumisvuosien määrä sotaveteraaneilla oli noin 8 vuotta. Varsinainen luku tulee vielä todennäköisesti kasvamaan, sillä tulosten perusteella jopa 88,3 % alkuperäisistä asukkaista asuivat remontoidussa asunnossa vuoden 2013 loppuun mennessä.

Tukiprosenttia tulisi myös miettiä yli 80-vuotiaiden tapauksessa. Jos oma osuus kustannuksista nousee suureksi, vähävaraiset vanhukset eivät pysty maksamaan korjaustoimenpiteitä, tai edes rahoittamaan remonttia ennen avustusten saamista. Sopivan avustusmuodon löytämisellä säästettäisiin laitoskustannuksissa.

7 TULOSTEN TARKASTELU

7.1 Kyselytutkimus

Kyselytutkimus suunniteltiin yhdessä opinnäytetyön ohjaajan Eero Nippalan, Vanhustyön keskusliiton korjausneuvontapäällikön Jukka Laakson sekä Pirkka-Hämeen korjausneuvojan Voitto Niskan kanssa. Kyselytutkimuksen toimivuutta kokeiltiin muutamalla esimerkkikohteella ja sitä muokattiin paremmaksi tyypillisten korjausavustuskohteiden kannalta. Kyselytutkimus suunniteltiin sellaisten kysymysten pohjalta, mihin korjausneuvojilla olisi mahdollisuus vastata korjausavustushakemusten perusteella. Kyselytutkimus suunniteltiin myös siten, että tutkimukseen vastaaminen olisi helppoa ja nopeaa.

Kyselytutkimus tehtiin Vanhustyön keskusliiton korjausneuvojille. Jokaiselle korjausneuvojalle lähetettiin Excel -pohja (liite 1, kuva 1), johon kirjattiin keskeisimpiä tietoja sekä toimenpiteitä vuoden 2014 korjausavustuskohteista. Excel -pohjan täyttämisen helpottamiseksi tehtiin erillinen ohje. Korjausneuvojat toimittivat täytetyt Excel -pohjansa opinnäytetyön tekijälle ja hän yhdisti Excel -taulukot. Opinnäytetyöntekijä analysoi yhdistettyä Excel -taulukkoa.

7.2 Kyselytutkimuksen toimivuus

Tietojen kerääminen Excel -pohjalla tuotti hyvän lopputuloksen. Kuvaajien muodostaminen Excel -taulukosta oli nopeaa ja täytetyistä tiedoista sai tärkeitä tietoja helposti luettavaan muotoon. Avustettuja kohteita vuonna 2014 oli lähes 400 kappaletta ja niiden analysoiminen yksitellen olisi ollut huomattavasti työläämpi vaihtoehto. Tämä menetelmä vei tietysti aikaa korjausneuvojilta, mutta huomattavasti vähemmän kuin vaihtoehtoiset menetelmät.

Menetelmä oli myös siinä mielessä onnistunut, ettei korjausneuvojia tarvinnut juurikaan opastaa sähköpostin tai puhelimen välityksellä. Kysymykset, joita kysyttiin, liittyivät lähinnä Excelin käyttöön, ei niinkään Excel -pohjan tulkintaan.

Kyselytutkimusta analysoitaessa huomattiin, että muutama tärkeä toimenpide olisi voinut olla toimenpideluettelossa nykyisten toimenpiteiden lisäksi. Tämä kannattaa huomioida, jos Excel -pohjaa käytetään tulevien hakemusten analysoimiseen. Taulukosta huomattiin jälkepäin myös muutama piirre, joita voi jatkossa kehittää. Kehittämisen kohde oli esimerkiksi kustannusarvioiden erottelut. Kyseiseen taulukkoon tätä olisi ollut

vaikea tehdä, koska korjausneuvojilla ei kaikista kohteista olisi ollutkaan tarkempia erittelyitä.

Tietojen hankintaan olisi voinut käyttää myös haastattelututkimus -menetelmää. Haastattelututkimuksen käyttämisessä olisi kulunut huomattavasti kauemmin aikaa sekä tutkimukseen osallistujilta että varsinkin tutkimuksen tekijältä. Lopputulos ei kuitenkaan olisi eronnut merkittävästi nykyisestä.

8 YHTEENVETO

8.1 Tulosityhteenveto

Tärkeimmät tulokset, joita opinnäytetyössä tuli selville ovat: korjausavustuksien vaikuttavuus, korjausavustuksien hyöty yhteiskunnalle sekä korjausavustusten jakauma maakunnittain. Korjausavustuksien vaikuttavuus on hyvä. Vaikuttavuustutkimuksessa selvinneiden tutkimusten mukaan korjausavustuksien vaikuttavuudeksi voidaan arvioida noin 8 vuotta. Vaikuttavuuden pituus kasvaa mitä aikaisemmin korjaukset vanhukselle tehdään, mutta jopa yli 80 -vuotiaille tehdyissä remonteissa vaikuttavuus on hyvä. Vaikuttavuustutkimuksen 120:n kohteen perusteella säästöä kertyi 11 339 039, jos asukkaat olisivat joutuneet välittömästi laitoshoitoon. Säästöä kertyi keskimäärin siis noin 94 500 € jokaisesta kohteesta.

Korjausavustuksia myönnetään eniten omakotitaloihin alueella, missä yleinen tulotaso on matala. Vuonna 2014 eniten hakemuksia, joissa tulo- ja varallisuusrajat eivät ylittäneet, oli Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun maakunnissa.

8.2 Johtopäätökset

Korjausavustuksella on vanhusten asuinoloihin positiivinen vaikutus. Vanhusten elinolot paranevat niin, että he pystyvät jatkamaan asumista useita vuosia kodeissaan, verrattuna siihen jos korjauksia ei tehtäisi. Tämä on vanhukselle mielekästä sekä yhteiskunnalle hyödyllistä. Korjausavustuksella on niin suuri merkitys pidemmällä aikavälillä, että siitä kannattaisi tehdä useammalle ruokakunnalle mahdollinen. Käytännössä tämä tarkoittaisi tulo- ja varallisuusrajan nostamista sekä jatkuvaa tiedottamista avustuksesta ja korjausneuvonta palvelusta.

Hoitotarvetta on mahdotonta poistaa vanhuksilta kokonaan. Tämä tarkoittaa sitä, että todellista hyötyä kustannuksissa on vaikea laskea, kun remonteilla estetään laitoshoitoon joutumisen kierrettä.

Vähävaraisten tilanne korjausavustusten suhteen on vaikea. Korjausavustuksen saamiseksi täytyy olla nykytilanteessa jonkin verran omaisuutta, jolla remonttikustannukset saadaan maksettua.

8.3 Jatkotutkimus ehdotukset

Todellisen korjausavustuksista seuraavan hyödyn laskemiseksi, tulisi tutkia enemmän kotihoidon kustannuksia. Lisäksi tulisi tutkia tarkemmin asiakkaiden tulotasoja, jotka saavat korjausavustusta, näin nähtäisiin todellinen vähävaraisten osuus avustuksissa. Avustuksia tulisi analysoida vuositasolla niin, että nähtäisiin mihin suuntaan asiakas-kunta on muuttumassa, sekä tyypillisimmät korjaustoimenpiteet.

LÄHTEET

ARA [Rahoitus Avustukset](http://www.ara.fi/fi-FI/Rahoitus/Avustukset) <http://www.ara.fi/fi-FI/Rahoitus/Avustukset>

ARAn esittely Tarina http://www.ara.fi/fi-FI/ARAn_esittely/Tarina

Eläketurvakeskus Uutiset vuoden 2013 tiedot kokonaiseläkkeistä
http://www.etk.fi/fi/service/etusivu/304/arkisto?contentPath=fi%2Fuutiset_uusi%2F11032014_keskielake_1_549_euroa_kuukaudessa&tab=news

Esteetön Tieto-osio Rakennettu ympäristö 2010 http://www.esteeton.fi/portal/fi/tieto-osio/rakennettu_ymparisto/

F1 Suomen rakentamismääräyskokoelma Esteetön rakennus määräykset ja ohjeet 2005
<http://www.finlex.fi/data/normit/28203-F1su2005.pdf>

Finlex <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1987/19870380>

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2014
http://budjetti.vm.fi/indox/tae//2014/hallituksenEsitys_tae_2014.jsp

Hiilesvuo, Antero 2014. Vaikuttavuustutkimus 2013 Varsinais-Suomi

[Hissipörssi Kuiluttomat hissit](http://www.hissiporssi.fi/tuotteet.html?id=4/) <http://www.hissiporssi.fi/tuotteet.html?id=4/>

Invalidiliitto <http://inport2.invalidiliitto.fi/esteettomyys/>

Järvinen Johanna & Rätty Sirpa 2011. Kotisairaanhoidajan osaaminen
https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/29726/Jarvinen_Johanna_Raty_Sirpa.pdf?sequence=2

Kela Eläkettä saavan hoitotuki 2014 <http://www.kela.fi/elaketta-saavan-hoitotuki>

Kunnat.net Vanhusneuvostot 2014

<http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/soster/sosiaalipalvelut/ikaantyneet/vanhusneuvostot/Sivut/default.aspx>

Kunta-asiat hallituksen kehysriihessä 2014

<http://www.kunnat.net/fi/Kuntaliitto/media/tiedotteet/2014/03/20140313kehysriihi/kehysriihiaineistoa2014b.pdf>

Laatikainen Tanja, Vanhustenhuollon ammattilaisten kokemuksia

vanhusten kotona asumisen vaikeutumisesta

ja tukemisesta 16 kunnassa 2009, 3,7,13

<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10250/8156/Selosteita66.pdf?sequence=1>

Pehkonen-Elmi, T. Kettunen, A & Pulliainen, M 2013. Laitoshoidosta omaan kotiin

Sotilasvammalain mukaiset korvaukset <http://www.sosiaaliporssi.fi/File/cb122e4d-b3e1-4b45-b5e3-1bce7fa134f8/sotilasvammalainmukaiset+korvaukset.pdf>

Sosiaali- ja terveysministeriö Kotisairaanhoidon ja kotisairaalahoidon 2012
http://www.stm.fi/sosiaali_ja_terveyspalvelut/terveyspalvelut/kotisairaanhoido

Sosiaali- ja terveysministeriö Sosiaalipalvelut Omaishoidon 2014
http://www.stm.fi/sosiaali_ja_terveyspalvelut/sosiaalipalvelut/omaishoido

Sosiaali- ja terveysministeriö Uutiset Elintavat vaikuttavat terveysriskien toteutumiseen 2013
<http://www.stm.fi/tiedotteet/verkkouutinen/-/view/1864033>

Tilastokeskus Väestöennuste 2012, Tilastokeskus Väestö 2014
http://www.tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html

Tilastokeskus Suuret ikäluokat eläkeiässä 2012
https://www.stat.fi/artikkelit/2012/art_2012-03-12_001.html

Valtiovarainministeriön budjettikatsaus 2011 - 2013
<http://valtioneuvosto.fi/toiminta/talousarvio/2012/fi.jsp>

Vero Henkilöasiakkaat Kotitalousvähennys <http://www.vero.fi/fi-FI/Henkiloasiakkaat/Kotitalousvahennys>

Ympäristöministeriö Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelma 6 - 12
http://www.sotera.fi/pdf/Raija%20Hynnen_Ikaantyneiden%20asumisen%20kehittamisohjelma.pdf

LIITTEET

Liite 1. Vanhusväestön korjausavustushakemusten koonti Excel -taulukosta 18 sivua

Liite 1

**VANHUSVÄESTÖN KORJAUSAVUSTUSHAKE-
MUKSIEN KOONTI EXCEL -TAULUKOISTA
30.04.2014**

Sisällys

1. EXCEL -TAULUKKO	3
1.1 Excel -pohja.....	3
1.2 Word -tiedosto	8
2. EXCEL -TAULUKOSTA TEHDYT KUVAT.....	8

viemäriverkoston liittäminen kunnallisverkkoon																				
Viemärilaitteiden asennus																				
viemärilaitteet muu																				
Patterit																				
Vesikiertopatterien asennus																				
vesikiertopatterien korjaus																				
sähköpatterien asennus																				
sähköpatterien korjaus																				
Sähkölaitteet																				
Sähköistyksen uusiminen																				
sähkökaapin uusiminen																				
Hissit																				
Porrashissin asennus																				
Porrashissin korjaus																				
Hissikuilullisen hissin asennus																				
Hissikuilullisen hissin korjaus																				
Tasonostimen asentaminen																				
Tasonostimen korjaus																				
Hissit muu																				
Kiuas																				
Sähkökiukaan asennus																				
Päältsäädettävä																				
Puukiukaan asennus																				
Kiuas muu																				
Sähkölaitteet muu																				
Turvajärjestelmät																				
Varkaus																				
Palo																				
Vesivahti																				
muu																				
Muut Esteettömyys																				
Tukikahvan/tangon asennus																				
Muut esteettömyys ratkaisut																				
Lisätietoja 1																				
Lisätietoja 2																				
Lisätietoja 3																				
Lisätietoja 4																				
Lisätietoja 5																				

Kuva 7

1.2 Word -tiedosto

Excelin täyttöohje (korjausavustushakemukset -27.3.2014)

1. Excelissä on 2 välilehteä, ensimmäiselle välilehdelle kirjoitetaan niiden asukkaiden tiedot jotka pääsevät tulo- ja varallisuus rajojen alapuolelle. Toiselle välilehdelle niiden asukkaiden tiedot, jotka eivät pääse rajojen alapuolelle, mutta ovat pyytäneet apua toteutuksessa.

2. Rivit 4-13. Kirjoita näille riveille asukkaiden tiedot. Teksti ilmestyy näihin sarakkeisiin pystyyn. Tietue numero on sitä varten, jos sattuu olemaan kaksi samannimistä henkilöä samalta paikkakunnalta, tähän juokseva numerointi 1,2,3 jne.

3. Rivit 15 - 179. Näille riveille merkataan numero 1, jos kyseistä toimenpidettä on käytetty kohteessa.

4. Tarkennuksia kohtaa kylpyhuone:

Rivi 100 "koko kylpyhuoneen uusiminen" pitää sisällään kaikki kylpyhuoneen yksittäiset työt, joten tällöin niitä ei erikseen merkata. Ammeen poisto ja wc-istuinten uusiminen kuitenkin merkataan aina erikseen. Jos kylpyhuoneeseen uusitaan wc, merkitse se riville 106 peseytymistilat muu.

Edellisestä huolimatta merkitse Rakenteet ja Varustus pääotsikoiden alle tehtävät asennukset (esimerkiksi oven uusiminen tai lattialämmityksen asentaminen)

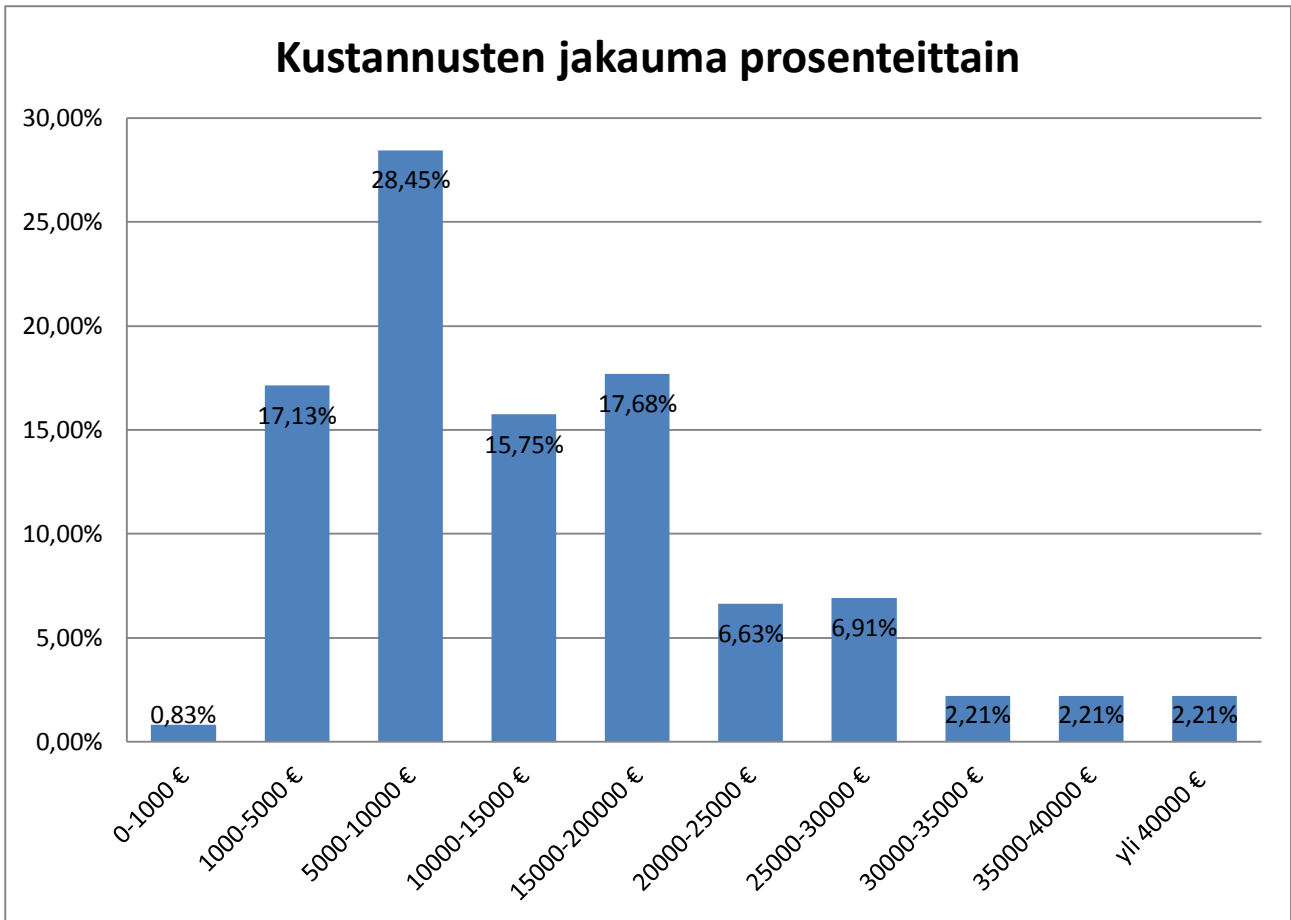
5. Epäselvissä tilanteissa merkitse kohtaan muu, tai jos tehtyä toimenpidettä ei löydy luettelosta. Jos merkitset 1 kohtaan "- muu" siirry kohtaan lisätietoja 1-5 ja kirjoita vapaasti lisätietoja kyseisestä kohdasta. Teksti jää piiloon mutta on siellä luettavissa.

6. Täyttämisen helpottamiseksi lisää solu c ja d pystysarakkeiden väliin, kun saat yhden asukkaan tiedot täytettyä (klikkaa d, lisää solu) näin pysyy täytettävä kohde aina lähellä A pystysaraketta.

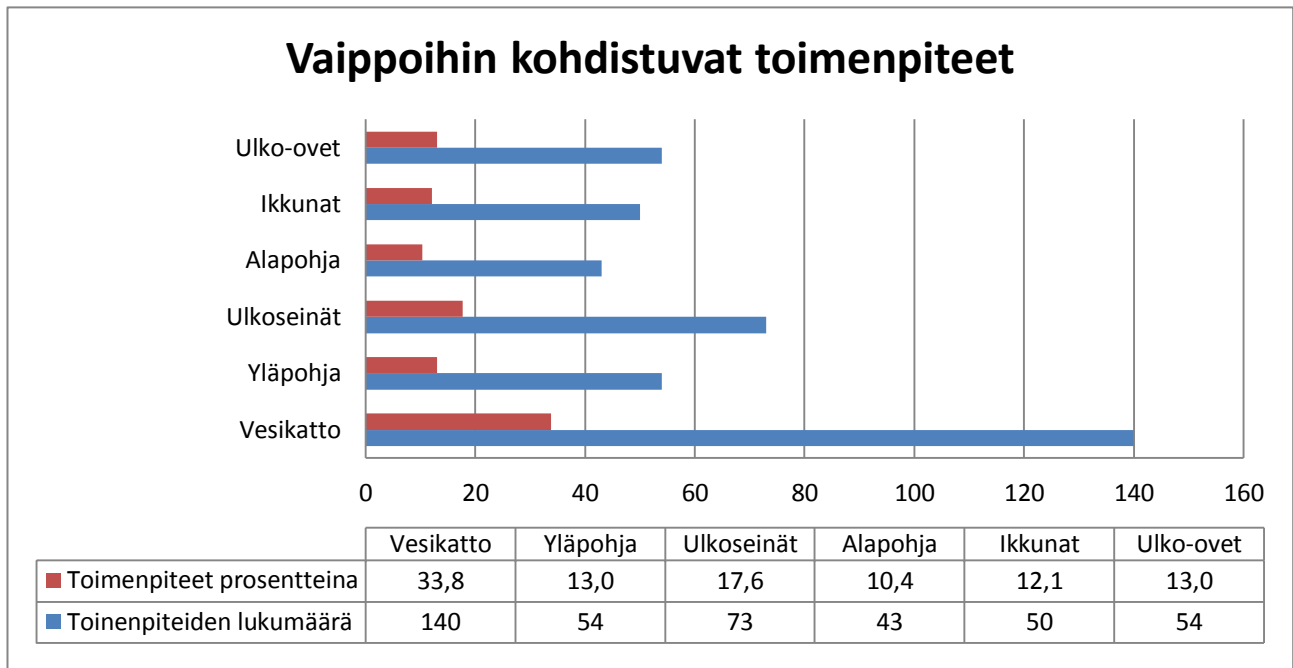
Terveisin
Esa Kirvesniemi
050 4646 951
esa.kirvesniemi@eng.tamk.fi

2. EXCEL -TAULUKOSTA TEHDYT KUVAT

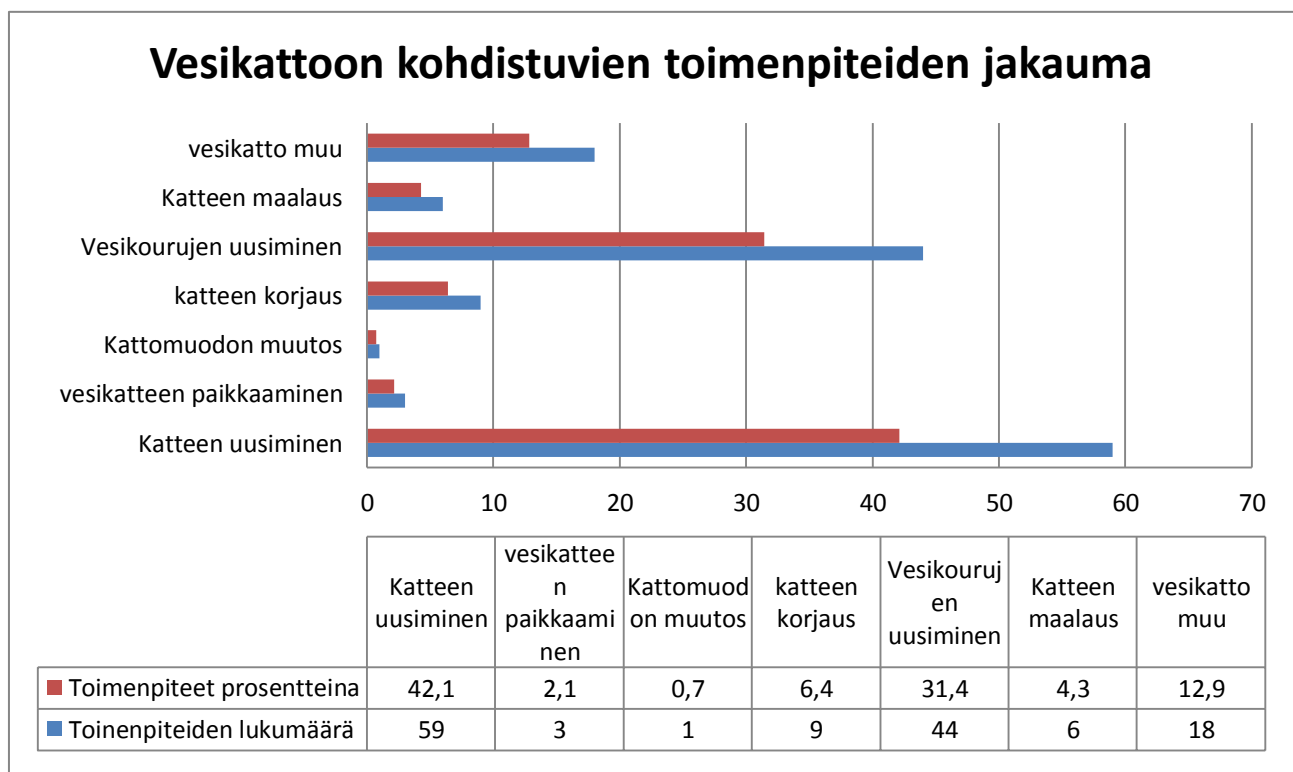
Seuraavat kuvat on tehty taulukkoon sijoitettujen suoritteiden ja lukuarvojen perusteella. Alla olevien kuvien lisäksi 5 kappaletta on opinnäytetyössä.

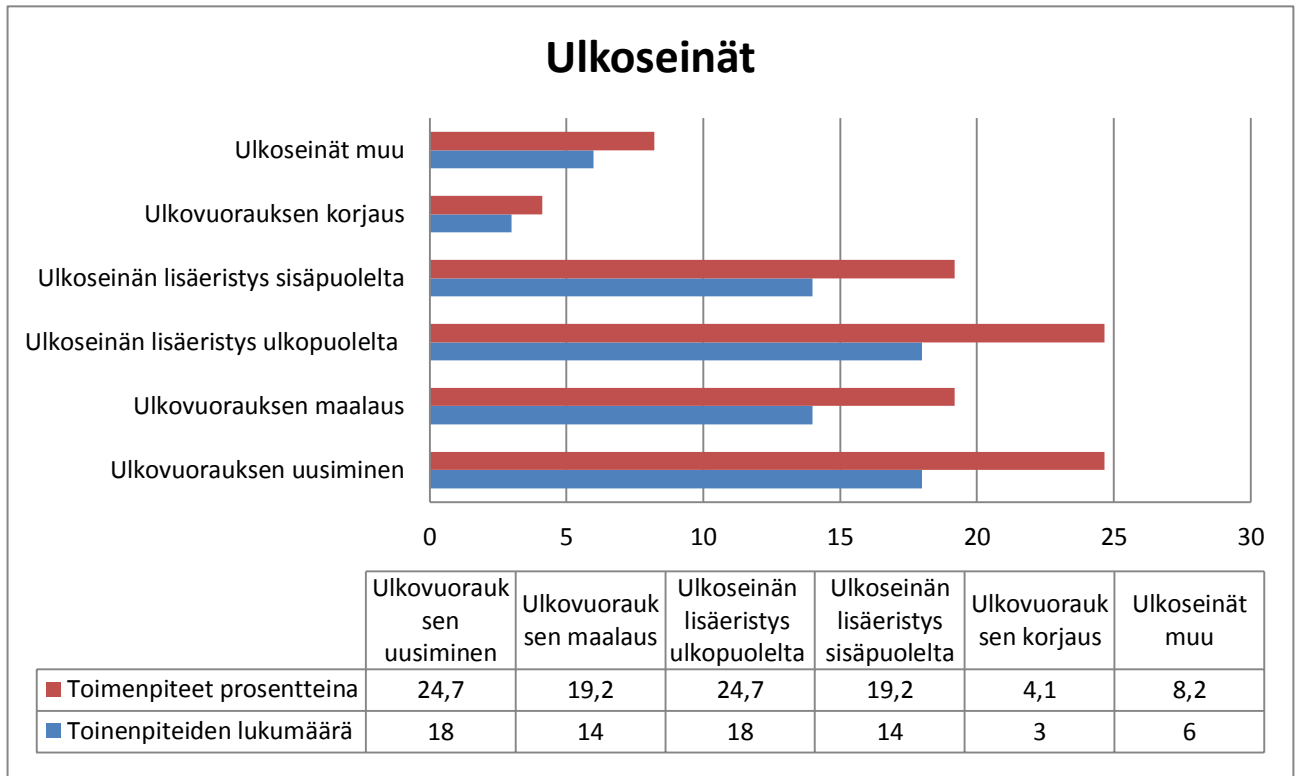
Kuva 8

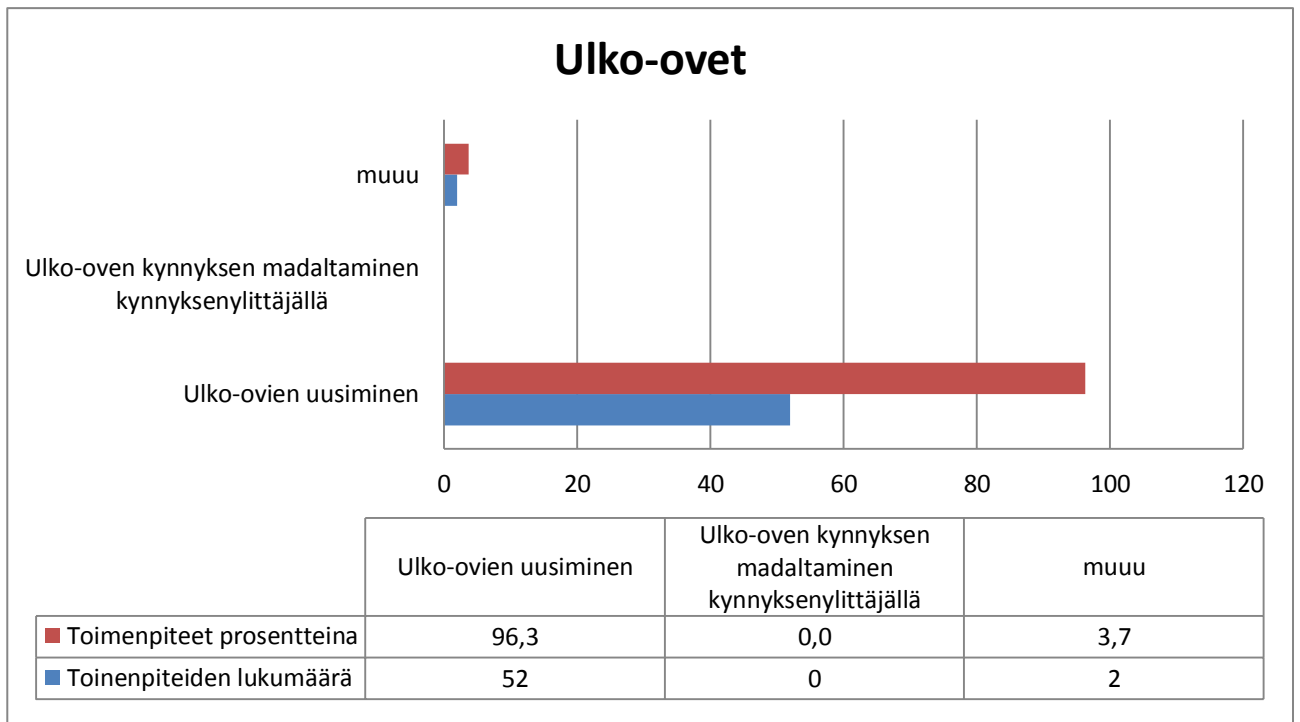
Kuva 9. Vaipasta ylivoimaisesti eniten toimenpiteitä keräsi vesikatto (140 kpl, 33,8 %). Vaippaan kohdistui toimenpiteitä yhteensä 414.

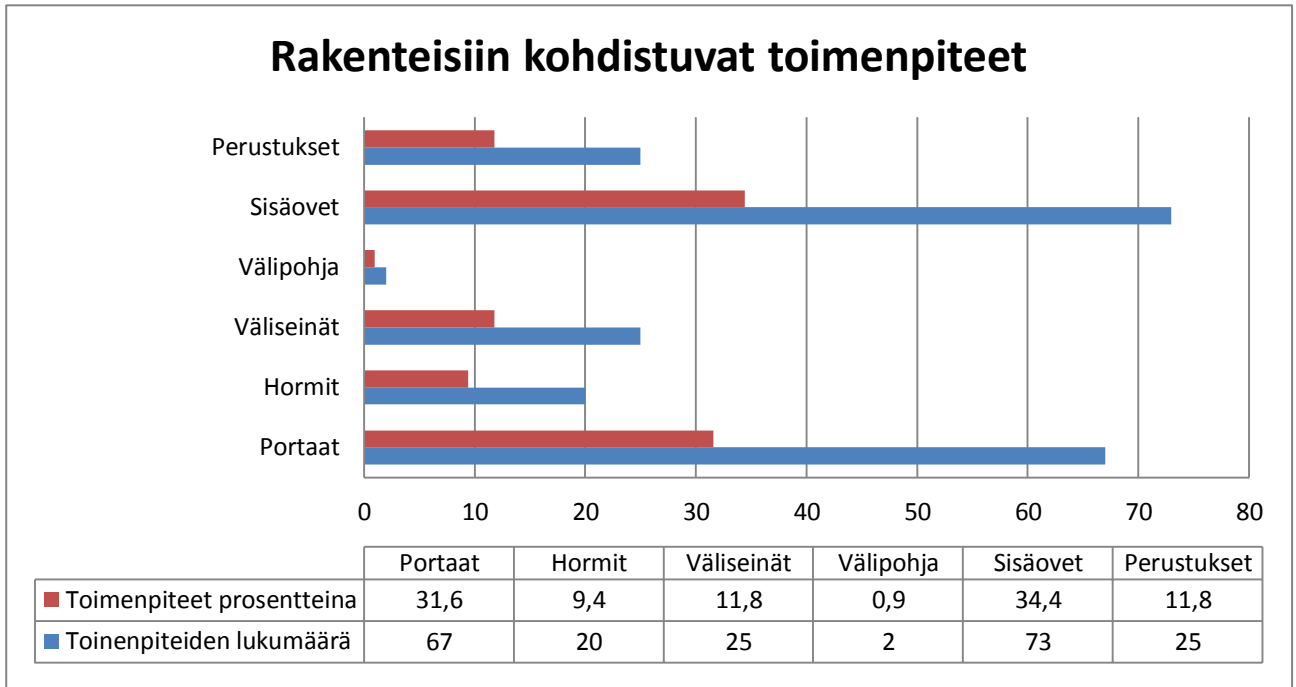
Kuva 10. Vesikattoon kohdistuvista toimenpiteistä katteen uusiminen (59 kpl, 42,1 %) ja vesikourujen uusiminen (44kpl, 31,4 %) saivat eniten suoritteita. Vesikatto muu (18 kpl, 12,9 %) sai myös kohtuullisen paljon suoritteita. Vesikatto muuhun kuuluu piipun hatutus, otsalaudoituksen uusiminen sekä muita pienempiä toimenpiteitä.

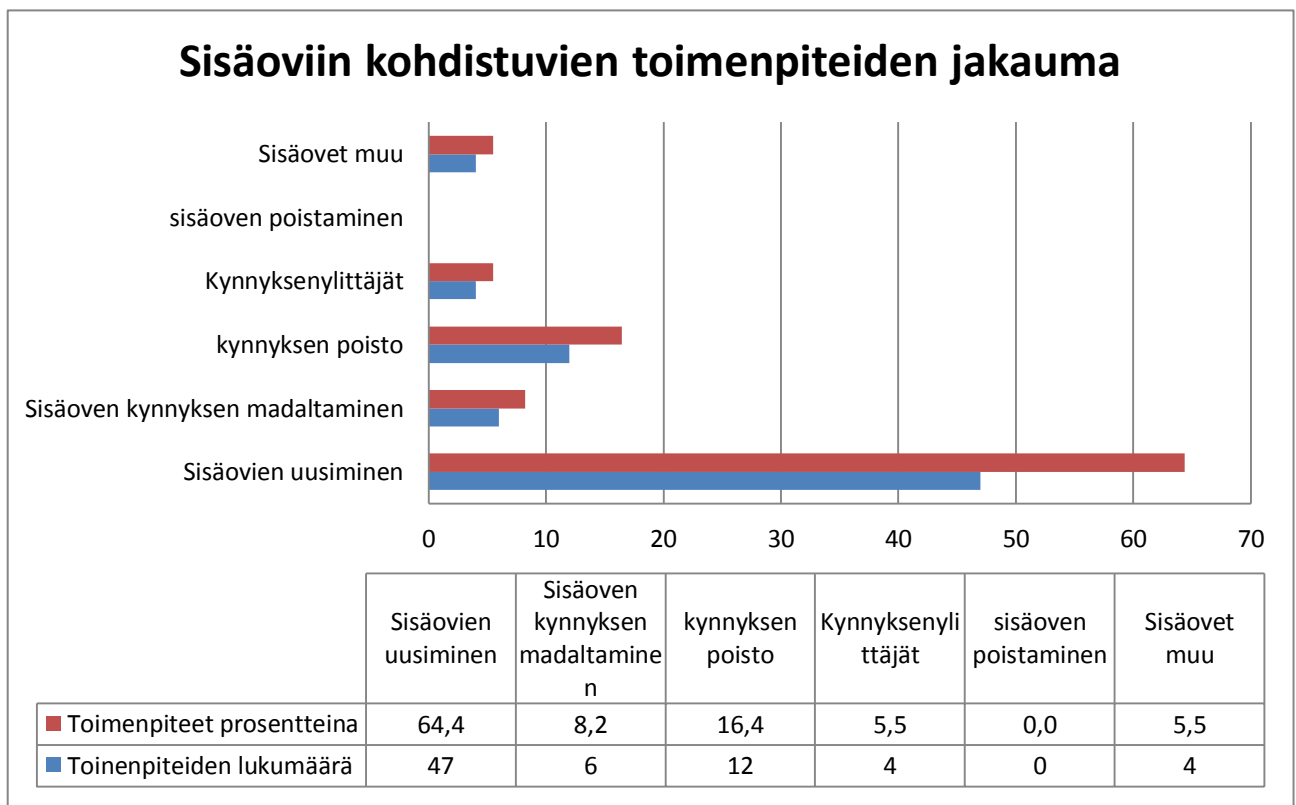
Kuva 5. Ulkoseinään kohdistuvissa toimenpiteissä oli neljä toimenpidettä, jotka keräsivät paljon toimenpiteitä. Näitä ovat ulkokuorauksen uusiminen (18 kpl, 24,7 %), ulkokuorauksen lisäeristys ulkopuolelta (18 kpl, 24,7 %), ulkokuorauksen maalaus (14 kpl, 19,2 %) ja ulkokuorauksen lisäeristys sisäpuolelta (14 kpl, 19,2 %).

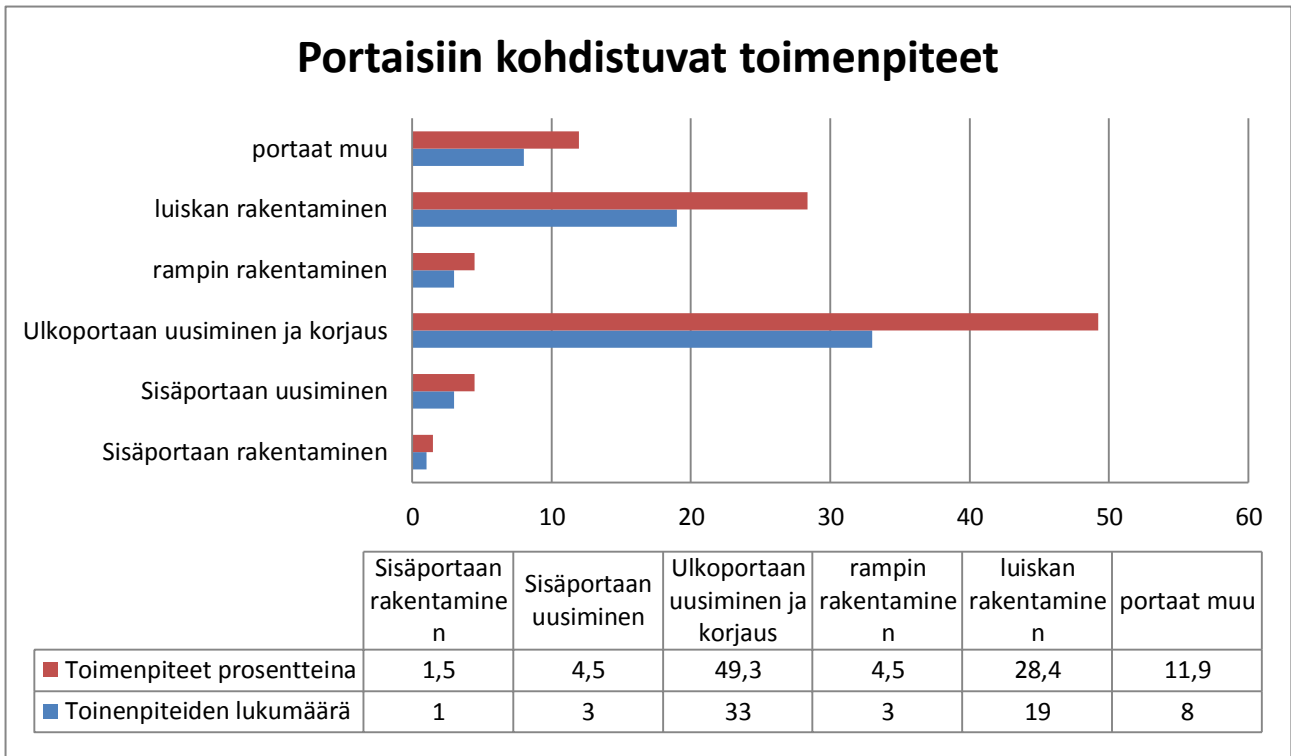
Kuva 6. Ulko-oveen kohdistuvista remonteista ulko-oven uusiminen keräsi melkein kaikki suoritteet (52 kpl, 96,3 %).

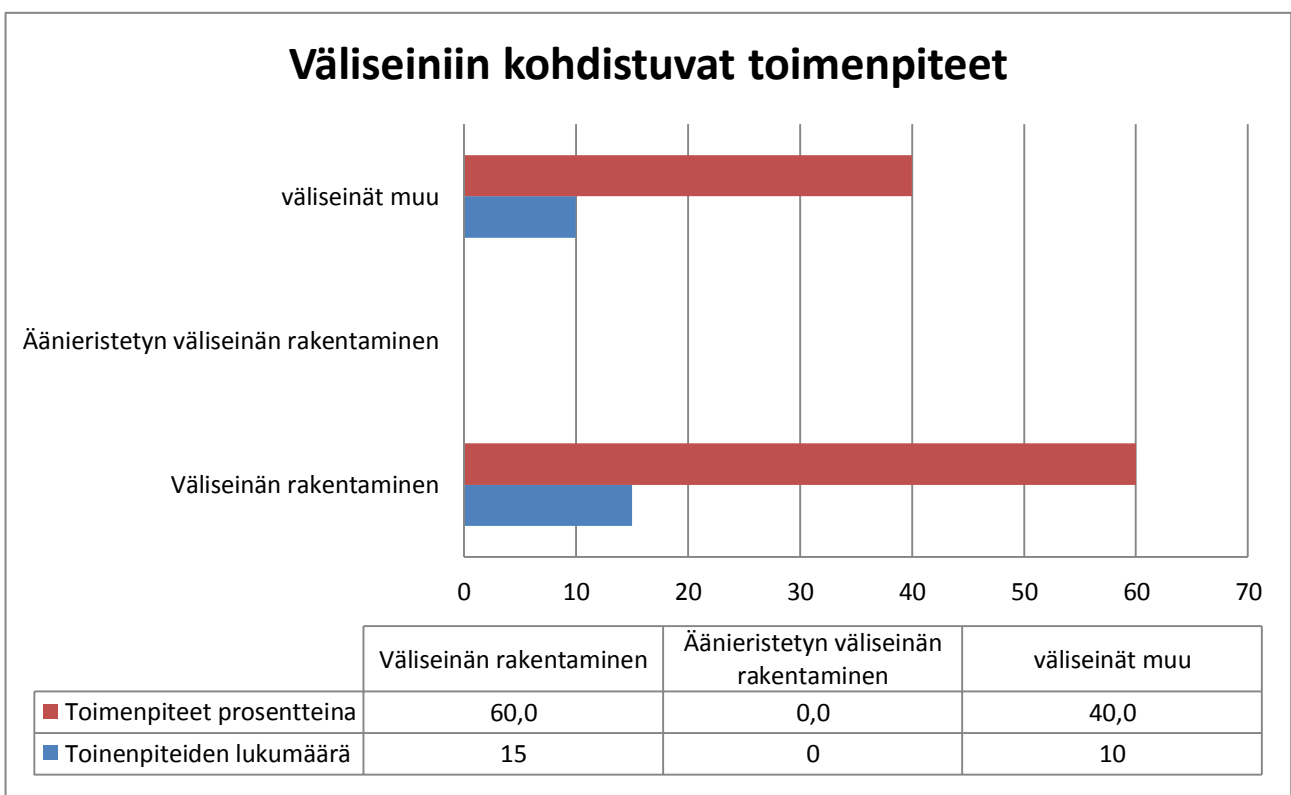
Kuva 7. Rakenteisiin kohdistuvissa toimenpiteissä sisäövet (73 kpl, 34,4 %) sekä portaat (67 kpl, 31,6 %) keräsivät valtaosan toimenpiteistä. Väliseinät (25 kpl, 11,8 %), perustukset (25 kpl, 11,8 %) ja hormit (20 kpl 9,4 %) keräsivät myös jonkin verran suoritteita.

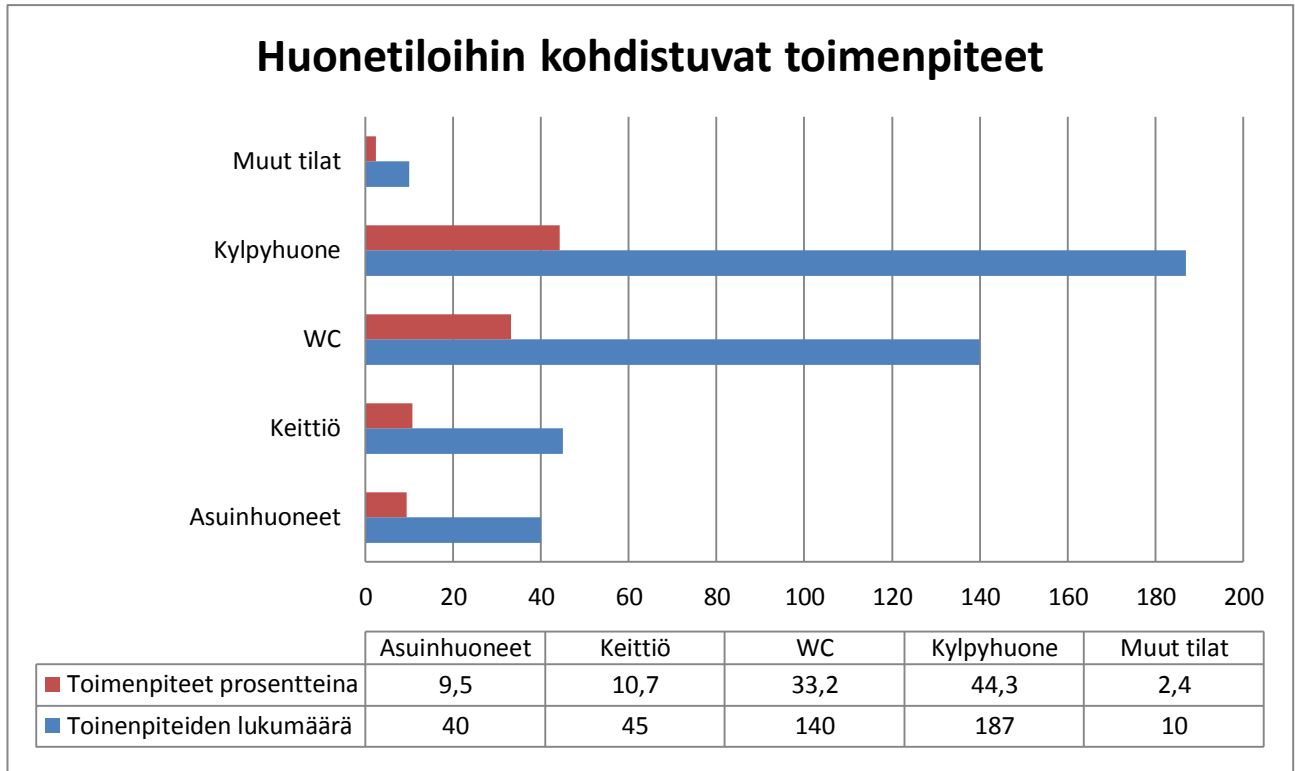
Kuva 8. Sisäoviin kohdistuvista toimenpiteistä sisäovien uusiminen (47 kpl, 64,4 %) keräsi eniten suoritteita.

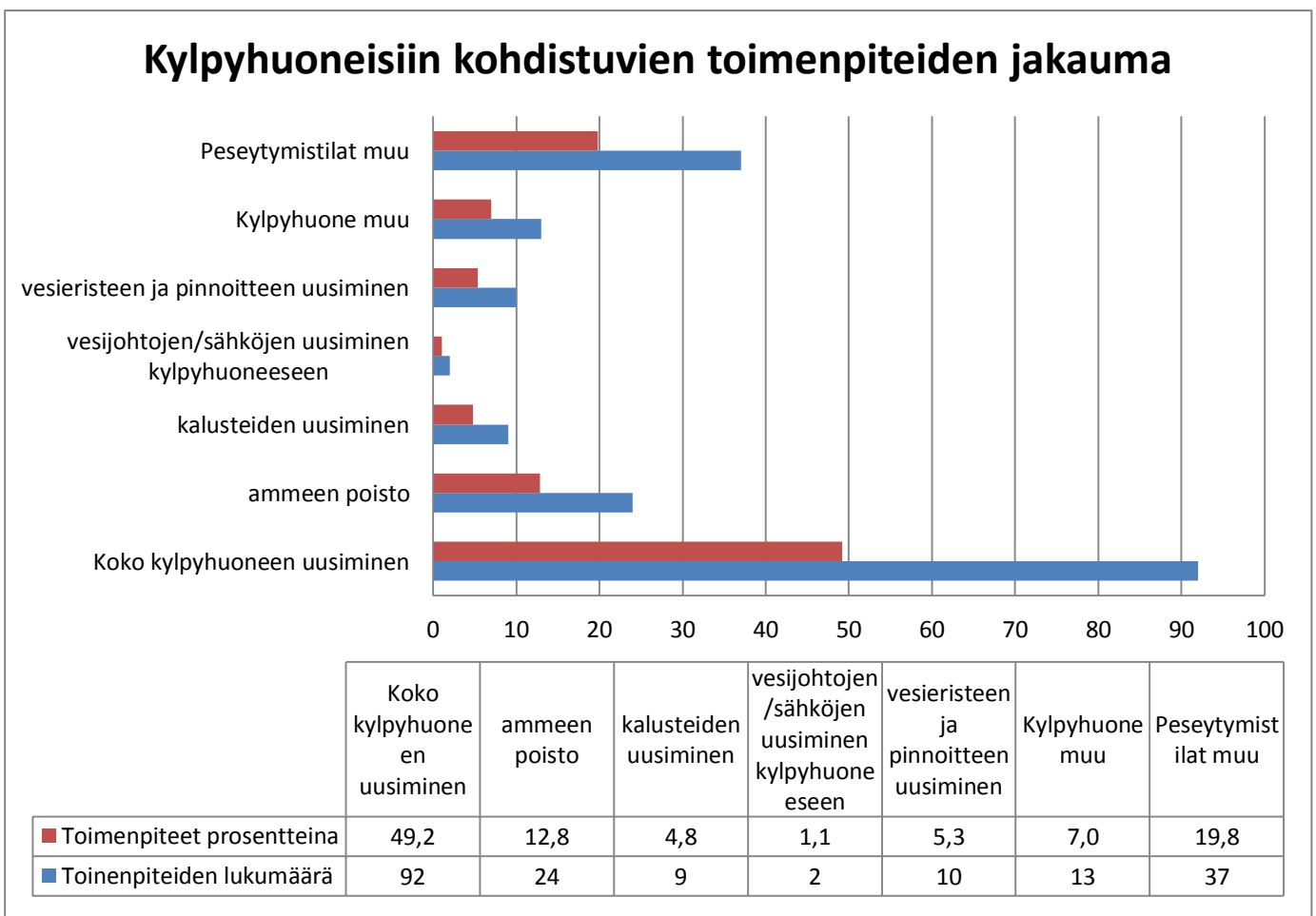
Kuva 9. Portaisiin kohdistuvista toimenpiteistä ulkoportaan uusiminen ja korjaus (33 kpl, 49,3 %) keräsi eniten suoritteita. Luiskan rakentaminen (19 kpl, 28,4 %) keräsi myös huomattavan määrän suoritteita.

Kuva 10. Väliseiniin kohdistuvista toimenpiteistä väliseinän rakentaminen (15 kpl, 60 %) keräsi suurimman osan suoritteista. Väliseinät muu (10 kpl, 40 %) keräsi loput suoritteista.

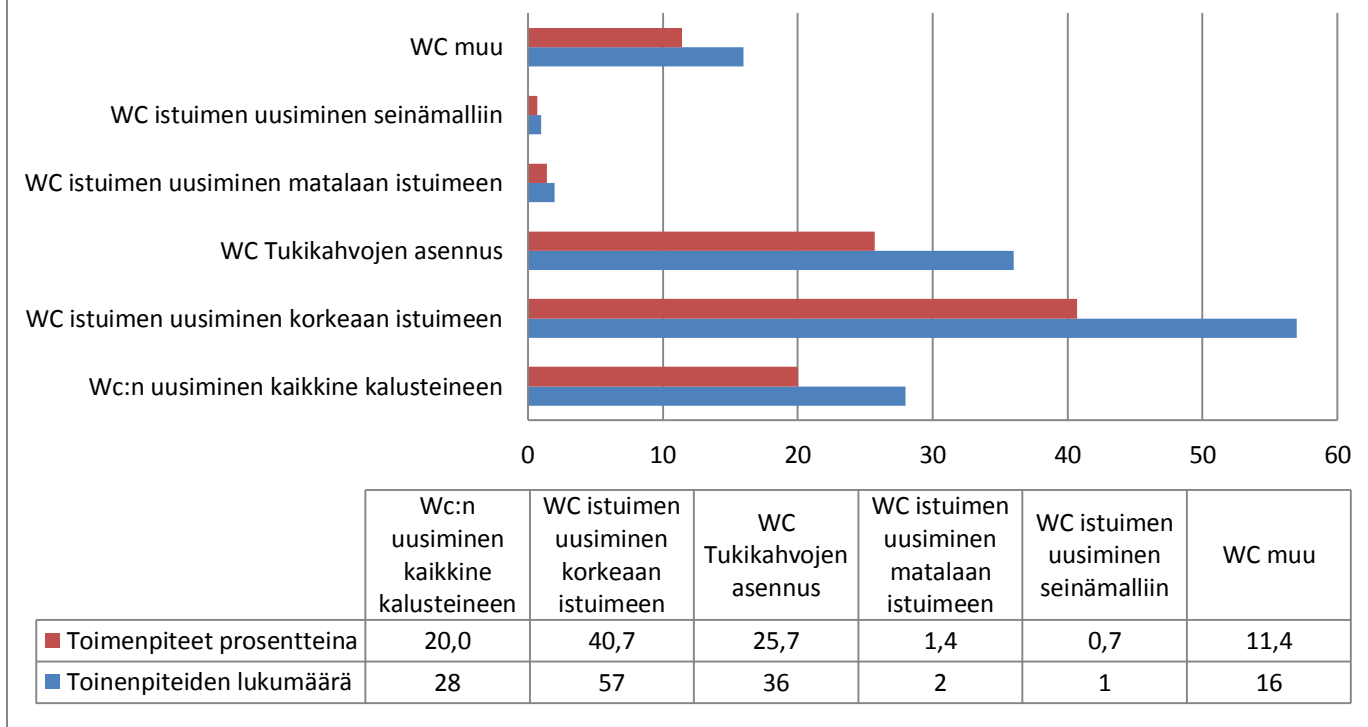

Kuva 11. Huonetiloista suurimman osan suoritteista keräsivät kylpyhuone (187 kpl, 44,3 %) sekä wc-tilat (140 kpl, 33,2 %). Keittiöt (45 kpl, 10,7 %) ja asuinhuoneet (40 kpl, 9,5 %) keräsivät myös jokin verran suoritteita.

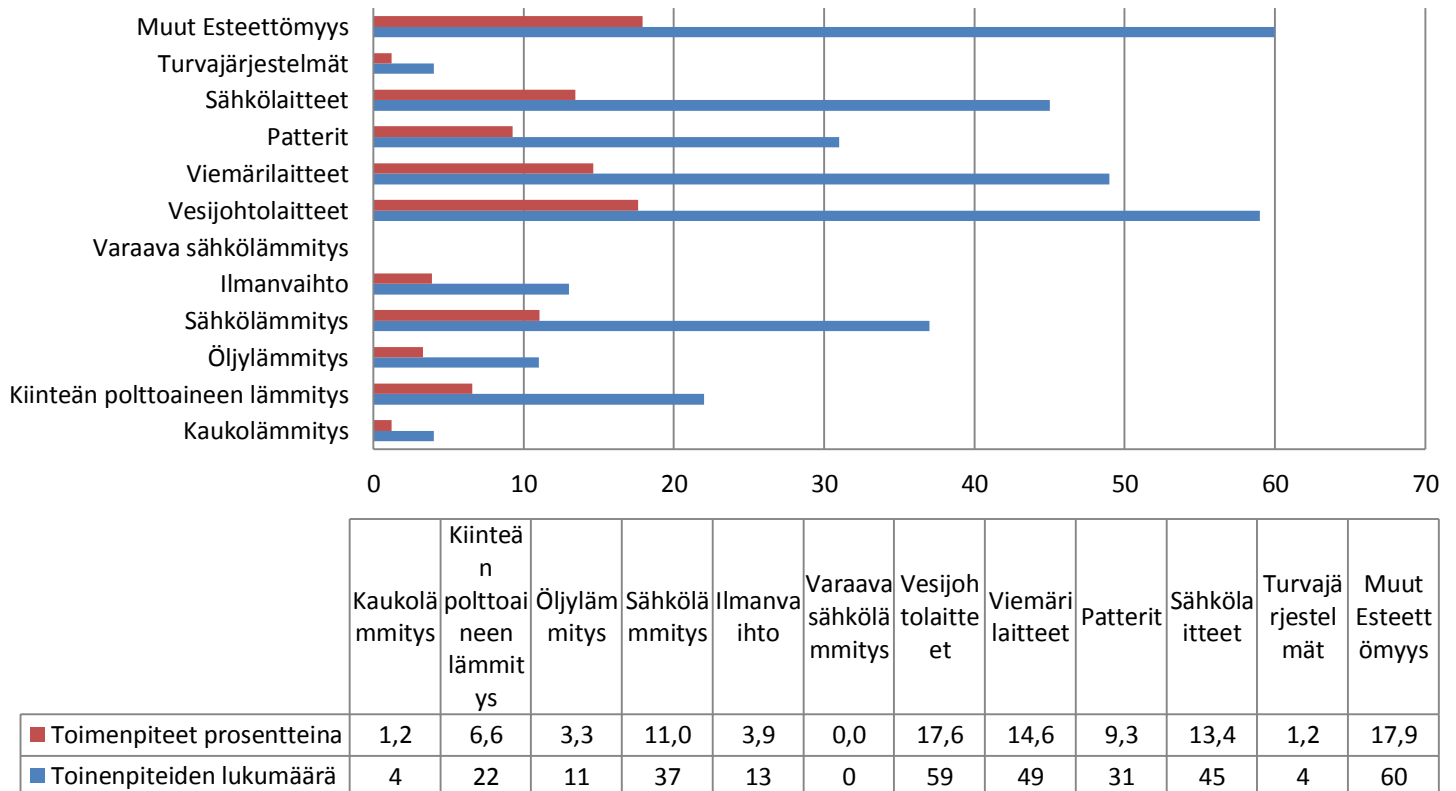
Kuva 12. Kylpyhuoneisiin kohdistuvista toimenpiteistä koko kylpyhuoneen uusiminen keräsi eniten suoritteita (92 kpl, 49,2 %). Peseytymistilat muu (37 kpl, 19,8 %) keräsi toiseksi eniten suoritteita. Suurin osa peseytymistilat muu suoritteista oli lattialämmityksen asentaminen, joka osoittautui puutteeksi Excel -taulukkoa laadittaessa.

Wc tiloihin kohdistuvien toimenpiteiden jakauma

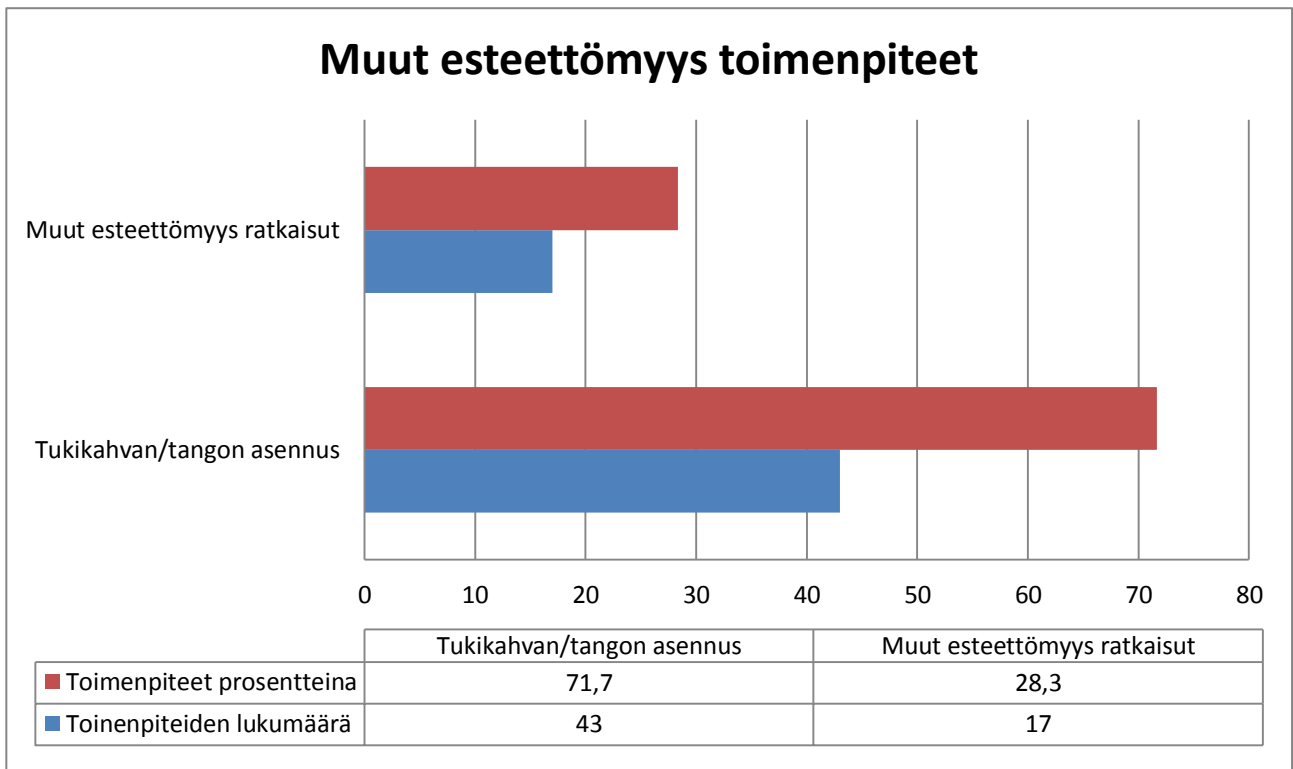

Kuva 13. Wc-tiloissa suurimman osan suoritteista keräsivät pytyn uusiminen korkeaan istuimeen (57 kpl, 40,7 %) sekä pytyn tukikahvojen asentaminen (36 kpl, 25,7 %). Wc:n uusiminen kaikkine kalusteineen (28 kpl, 20 %) oli kolmanneksi suurin toimenpide-määrältään ja neljänneksi suurin oli wc muu (16 kpl, 11,4 %). Wc muun toimenpiteistä suurin osa oli lattialämmityksen asentaminen, joka osoittautui puutteeksi Excel -taulukkoa tehdessä.

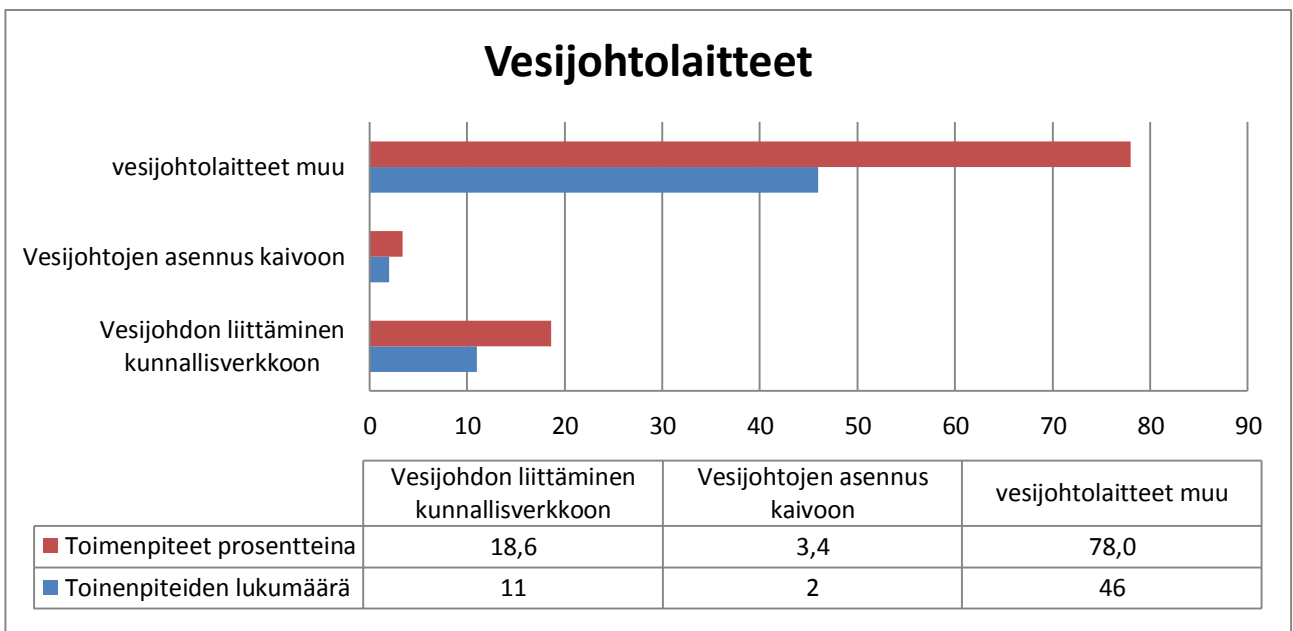
Varusteisiin kohdistuvat toimenpiteet

Kuva 14. Varusteisiin kohdistuvista toimenpiteistä suurimman osan suoritteita keräsivät eniten muut esteettömyys toimenpiteet (60 kpl, 17,9 %), vesijohtolaitteet (59 kpl, 17,6 %), viemärlaitteet (49 kpl, 14,6 %) ja sähkölaitteet (45 kpl, 13,4 %).

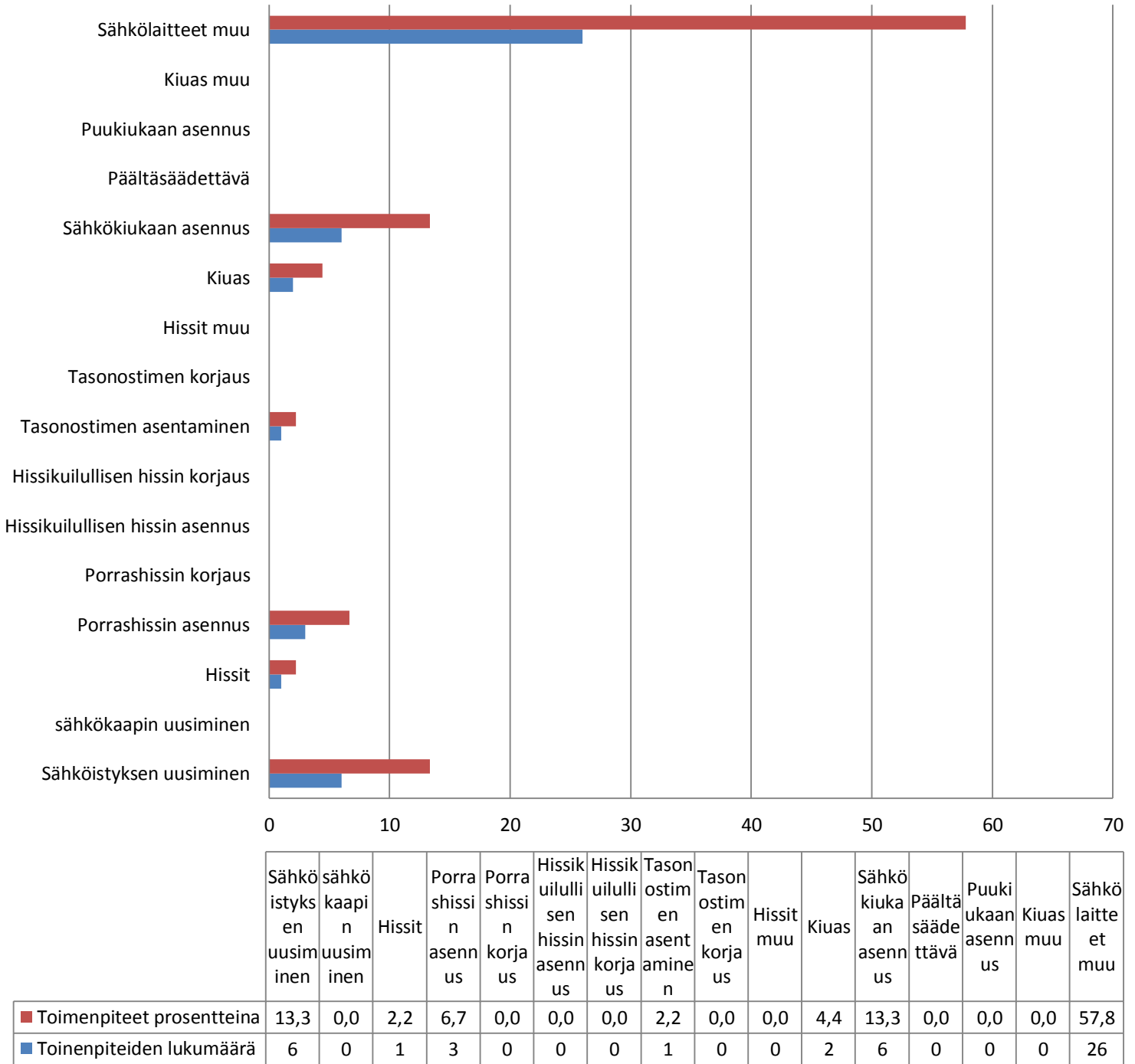

Kuva 15 Muista esteettömyys toimenpiteistä suurimman osan suoritteista keräsi tukikahvan/tangon asennukset (43 kpl, 71,7 %).

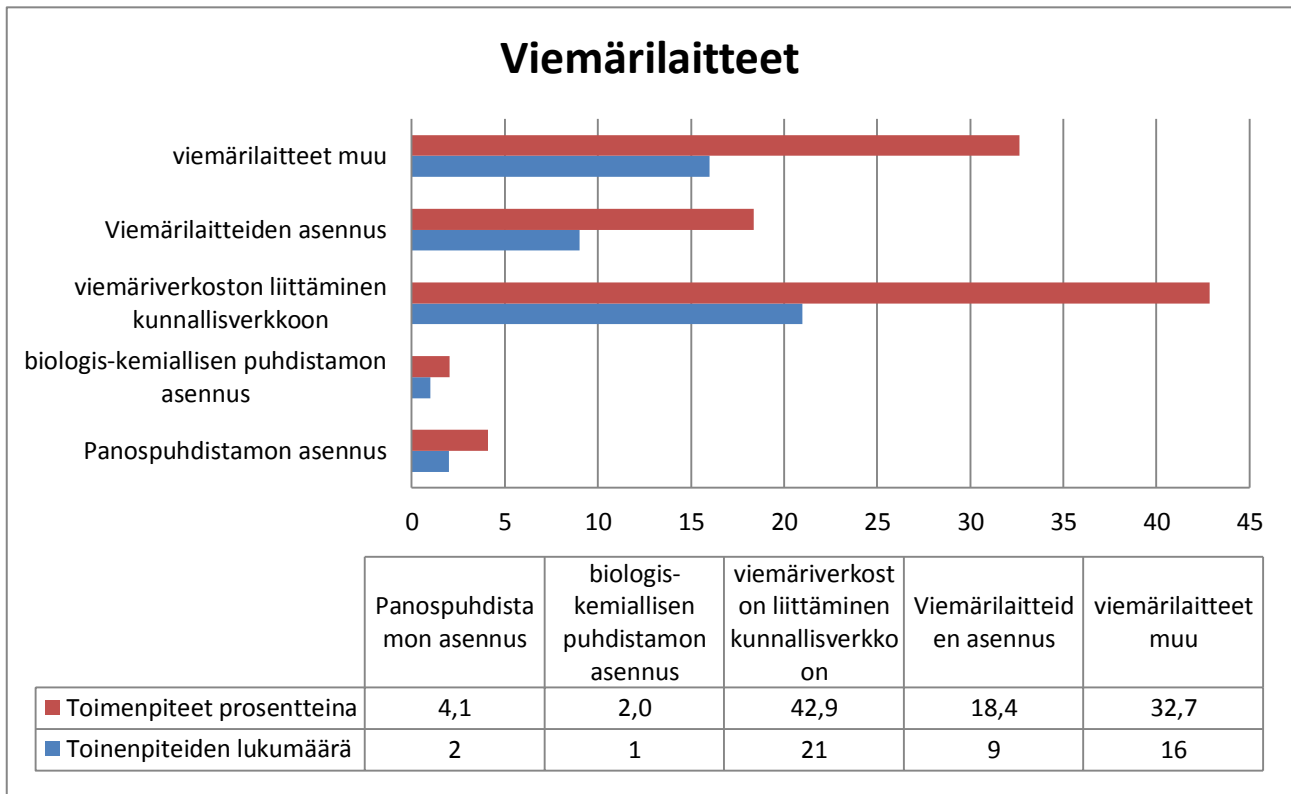

Kuva 16. Vesijohtolaitteista suurimman suoritemäärän keräsi vesijohtolaitteet muu (46 kpl, 78 %). Muihin kuuluivat esimerkiksi hanat ja sekoittajat, lämminvesivaraajat sekä vesijohtojen korjaustoimenpiteet. Vesijohtolaitteet muussa on siis kehitettävää Excel -taulukko.

Sähkölaitteet

Kuva 17. Sähkölaitteet muu keräsi suurimman osan toimenpiteistä (26 kpl, 57,8 %). Useita suoritteita keräsivät myös sähkökiukaan asennus (6 kpl, 13,3 %), porrashissien asennus (3 kpl, 6,7 %) ja sähköistyksen uusiminen (6 kpl, 13,3 %).

Kuva 18. Kunnallisverkostoon liittyminen (21 kpl, 42,9 %) keräsi eniten suoritteita. Viemärlaitteet muu (16 kpl, 32,7 %) keräsi toiseksi eniten suoritteita. Suoritteita olivat esimerkiksi kuivakäymälän asentaminen, sisäpuolisten viemäreiden uusiminen sekä ulkopuolisten viemäreiden uusiminen.